

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: filosofie
Studijní program: učitelství pro 2. stupeň ZŠ
Kombinace: občanská výchova – dějepis

Problematika volebního systému v ČR
Issue of electoral system in Czech republic

Diplomová práce: –FP–*KFL*

Autor:
Klára Kohoutková

Podpis:

Adresa:
Uhersko 85
533 73 Uhersko

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Martin Brabec

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
67	21101	1	5	32	4

V Liberci dne: 4.5.2008

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Liberci dne

.....

Jméno a příjmení

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala ing. Martinu Brabcovi za poskytnutí možnosti věnovat se zvolenému tématu a následné vedení mé diplomové práce.

Anotace

Cílem této práce je zejména hlubší poznání volebních systémů s důrazem na problematiku volebních soustav v České republice.

Nejprve zavedeme čtenáře do České republiky po roce 1989, kdy se formovala celá politická struktura včetně tvorby nového volebního systému. Pokračování nabízí léta, ve kterých se konaly volby a zabývá se i změnami volebního zákona během provedených během tohoto období. Poslední exkurze navštíví situaci volebního roku 2006.

Další kapitola představí typologii volebních systémů. Jejich klasifikaci doplním o charakteristiku a mechanismy na jejichž základě fungují. Principy jednotlivých systémů ukážeme na modelových příkladech zemí, kde jsou aplikovány. Závěr této části se věnuje výhodám a nevýhodám různých volebních soustav.

Finální pasáž se zaměřuje na současnou diskuzi o změně volebního zákona. Opírám se hlavně o názory předních českých politologů, kteří se tímto tématem zabývají.

Anotation

Title: Issue of electoral system in Czech republic

Main goal of this thesis is to deeply understand electoral system especilay about situation in Czech republic.

First part present kinds of electoral systems. Their classification is completed by characterization and mechanism of funkcion. It analyses principles of every kind electoral system on model examples of counties, where are these systems aplicated. Positives and negatives of all types system describe finishing part.

The other chapter introduce us to Czech republic after the year 1989, when political stucture and new electoral system were established. Thesis follow by the voting years and engage in changes of electoral law. Last excursion offer us situation around voting year 2006.

In the final part author present contemporary discussion about probable modification of electoral law. My oppinions is supported by proposal of very important persons of Czech politology.

1	ÚVOD	1
2	HISTORIE VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ V ČESKOSLOVENSKU A ČESKÉ REPUBLICE	2
2.1	ÚVOD DO HISTORIE VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ V ČR.....	2
2.2	PŘECHOD K 1. DEMOKRATICKÝM VOLBÁM.....	2
2.2.1	<i>Průběh jednání.....</i>	2
2.2.2	<i>Samotná změna volebního systému.....</i>	3
2.3	VOLBY 1990.....	3
2.3.1	<i>Volební zákon.....</i>	3
2.3.2	<i>Volební právo.....</i>	3
2.3.3	<i>Volební systém.....</i>	4
2.3.3.1	<i>Převod hlasů na mandáty.....</i>	4
2.3.3.2	<i>Kandidátní listina.....</i>	5
2.3.3.3	<i>Volební kampaň.....</i>	6
2.3.4	<i>Volební výsledky.....</i>	6
2.4	MEZIOBDOBÍ LET 1990 – 1992.....	6
2.4.1	<i>Návrhy na změnu volebního systému.....</i>	6
2.4.2	<i>Rozštěpení Občanského fóra.....</i>	7
2.5	VOLBY 1992.....	8
2.5.1	<i>Tvorba Ústavy ČR.....</i>	8
2.5.2	<i>Senát ČR.....</i>	8
2.5.3	<i>Volební výsledky 1992.....</i>	9
2.5.4	<i>Rozpad Československa.....</i>	9
2.5.5	<i>Shrnutí voleb 1992.....</i>	10
2.6	VOLBY 1994.....	10
2.6.1	<i>Změna volebního zákona.....</i>	10
2.6.2	<i>Obecná charakteristika.....</i>	11
2.6.3	<i>Poslanecká sněmovna.....</i>	11
2.6.4	<i>Senát.....</i>	12
2.6.5	<i>Komunální volby.....</i>	12
2.7	VOLBY 1996.....	13
2.7.1	<i>Předvolební klání.....</i>	13
2.7.2	<i>Výsledky voleb 1996.....</i>	13
2.7.3	<i>Analýza voleb roku 1996.....</i>	14
2.8	VOLBY 1998.....	16
2.8.1	<i>Výsledky voleb 1998.....</i>	16
2.8.2	<i>Důsledky voleb 1998.....</i>	16
2.9	VOLBY DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU 2004.....	17
2.9.1	<i>Pravidla pro volby do Evropského parlamentu.....</i>	17
2.9.2	<i>První volby do Evropského parlamentu v ČR.....</i>	18
2.10	VOLBY 2002 A 2006.....	18
2.10.1	<i>Výsledky a hodnocení voleb 2002 a 2006 do Poslanecké sněmovny ČR.....</i>	18
2.10.2	<i>Senátní volby.....</i>	19
3	VOLEBNÍ SYSTÉMY	21
3.1	ÚVOD DO PROBLEMATIKY VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ.....	21
3.1.1	<i>Volební právo a funkce voleb.....</i>	21
3.1.1.1	<i>Volby.....</i>	22
3.1.1.2	<i>Všeobecné volební právo.....</i>	22
3.1.1.3	<i>Přímá volba.....</i>	23
3.1.1.4	<i>Aktivní a pasivní volební právo.....</i>	23
3.1.1.5	<i>Tabulka číslo 2. Volby do Evropského parlamentu v roce 1994.....</i>	23
3.2	ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ.....	24
3.3	VĚTŠINOVÝ VOLEBNÍ SYSTÉM.....	24
3.3.1	<i>Princip relativní (prosté) většiny.....</i>	24
3.3.1.1	<i>Spojené království Velké Británie a Severního Irsku.....</i>	25
3.3.2	<i>Absolutně většinový princip.....</i>	28
3.3.2.1	<i>Francouzské parlamentní volby.....</i>	29

3.3.2.2	Výhody a nevýhody absolutní většiny.....	30
3.3.3	<i>Systém alternativního hlasování</i>	30
3.3.3.1	Výhody a nevýhody alternativní většiny.....	31
3.3.4	<i>Úpravy většinového volebního systému</i>	31
3.4	SYSTÉMY POMĚRNÉHO ZASTOUPENÍ	32
3.4.1	<i>Systémy kandidátních listin</i>	32
3.4.1.1	Systém volební kvóty.....	32
3.4.1.2	Metody volebního dělitele.....	34
3.4.2	<i>Metoda jednoho přenosného hlasu</i>	37
3.5	SEMIPROPORČNÍ VOLEBNÍ SYSTÉMY	39
3.6	SMÍŠENÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY	40
3.6.1	<i>Německý smíšený systém</i>	41
3.7	VELIKOST VOLEBNÍHO OBVODU JAKO VÝZNAMNÁ PROMĚNNÁ	42
3.8	VOLEBNÍ KVÓRUM JAKO DŮLEŽITÝ ASPEKT VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ	42
3.9	STRUKTURA HLASU JAKO POSLEDNÍ DETERMINANT VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ	43
3.10	SHRNUTÍ	43
3.10.1	<i>Stručná charakteristika</i>	43
3.10.1.1	Většinový systém.....	43
3.10.1.2	Systém poměrného zastoupení.....	44
3.10.1.3	Poloproporční volební systémy.....	44
4	POROVNÁNÍ VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ	45
4.1	VĚTŠINOVÝ VOLEBNÍ SYSTÉM	45
4.1.1	<i>Pozitiva:</i>	45
4.1.2	<i>Negativa:</i>	45
4.2	PROPORČNÍ SYSTÉM	46
4.2.1	<i>Pozitiva:</i>	46
4.2.2	<i>Negativa:</i>	46
4.3	KTERÝ JE LEPŠÍ?	46
5	SOUČASNÝ VOLEBNÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE A DISKUSE NA TÉMA ZMĚNY VOLEBNÍHO ZÁKONA	48
5.1	SOUČASNÝ VOLEBNÍ SYSTÉM ČR	48
5.2	ZMĚNY VOLEBNÍHO SYSTÉMU	49
5.2.1	<i>Změny volebního systému v rámci jednotlivých proměnných</i>	50
5.2.1.1	Volební formule.....	50
5.2.1.2	Velikost obvodů.....	52
5.2.1.3	Uzavírací klauzule.....	54
5.2.1.4	Současné návrhy volební reformy politologů.....	56
6	ZÁVĚR	59
	SEZNAM LITERATURY	61
	PŘÍLOHY	64
	<i>Příloha č.1: Výsledky Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky</i>	64
	<i>Příloha č.2: Volby konané ve dnech 19. - 20.6.1998</i>	65
	<i>Příloha č.3: Volby konané ve dnech 14. - 15.6.2002</i>	66
	<i>Příloha č.4: Volby konané ve dnech 2. - 3.6.2006</i>	67

1 Úvod

Za cíl si má diplomová práce klade zkoumání volebních systémů zejména pak současných a minulých volebních soustav aplikovaných v České republice.

Nejprve se zaměřím na vývoj volebních systémů, konkrétně na situaci těsně po pádu komunistického režimu, kdy se mimo jiné formovala i nová podoba naší volební soustavy. Následující části seznamují čtenáře s tvorbou a úpravami volebního zákona počínající v roce 1992 prozatímním ustálením deset let poté. Představíme si strukturu a principy voleb do jednotlivých volených sborů na našem území, počínaje Národní radou respektive Poslaneckou sněmovnu, pokračující senátními volbami a završeny komunálními i regionálními volbami. Důraz však kladu především na rozbor hlasování do dolní komory parlamentu. Mezi neodmyslitelnou součást této kapitoly patří také výsledky parlamentních voleb.

Ačkoliv se má práce věnuje z převážné části České republice, která uplatňuje systém poměrného zastoupení, považuji za nezbytné analyzovat všechny základní typy volebních soustav uplatňovaných po celém světě, ve kterých spatřuji těžiště pro pochopení celé této problematiky. Charakteristika volebních metod a technik spočívá v několika faktorech, na jejichž základě se snažím popsat a rozebrat pluralitní, proporční, semiproporční a smíšené volební systémy. Ke každému způsobu hlasování uvádím i příklad státu využívající danou volební metodu.

Vzhledem k nutnosti efektivního využití předcházejících poznatků pro bližší bádání a zejména ucelen názorů přidávám stručné a přehledné porovnání dvou nejzákladnějších technik, tedy většinového a poměrného systému.

Závěrečná část bude věnována nejen současné diskuzi na téma změny volebního systému, která nepředstavuje jen pouhou technickou záležitost. Charakter volebního systému napovídá leccos o stabilitě země a její politické kultuře. Názory na stávající, případně budoucí, volební soustavu zazní z úst odborníků zabývajících se politickými vědami, politiků usilujících o zásadní korekce (snad ne pro vlastní prospěch) a v neposlední řadě i mých vlastních.

Důvodem pro vyhotovení této práce je můj osobní zájem o politické, jakož i společenské dění a rovněž i touha po sdělení svých poznatků mladším generacím. Musím ovšem konstatovat, že se stav naší momentální politické scény i kultury nenachází na příliš vysoké úrovni, prostředkem pro zlepšení situace by se mohla stát právě reforma volebního systému.

2 Historie volebních systémů v Československu a České Republice

2.1 Úvod do historie volebních systémů v ČR

Svobodné volby jsou jedním z nejdůležitějších faktorů přechodu od totality k demokracii. Bez svobodných voleb o ní nelze vůbec hovořit. Zásadním prvkem je i volební systém, protože podmiňuje způsob, kterým budou hlasy voličů přepočítány na mandáty a určuje z velké míry podobu stranického systému a formu celého politického režimu.

Již před „revolučním“ rokem 1989 se v některých komunistických zemích střední Evropy prováděly jisté reformy (do jednomandátových volebních obvodů se registrovalo více kandidátů). Tyto reformy však nepřinášely žádné novum.

2.2 Přejchod k 1. demokratickým volbám

2.2.1 Průběh jednání

V listopadu 1989 se komunistický režim v Československu zhroutil, bylo tedy nutné problematiku volebních systémů a voleb zcela změnit. Bylo jasné, že politický systém s vedoucí úlohou komunistické strany padl. Konec totalitního režimu se přiblížil zejména díky jednání u kulatého stolu, kde se mimo jiné řešila i nová podoba volebního systému a práva.¹ První parlamentní volby v Československu se jevily jako výsledek demokratizace. Tvorba volebního systému tu vznikala ve spěchu. Byl zde rozpor mezi odstupující komunistickou mocí domnívající se o vlastní převaze a tudíž prosazující většinový volební systém (komunisté formálně volili většinově v jednomandátovém obvodu) a opozicí, která usilovala o více demokratické proporční volební systémy. Konkrétní situace vypadala tak, že první svobodné volby se konaly již v létě roku 1990. Jednání o jejich podobě probíhalo mezi Občanským fórem a Veřejností proti násilí (hnutí vzniklá v listopadu 1989) v druhé polovině ledna roku 1990. Účastnil se ho také dočasně zvolený prezident Václav Havel. Rozhodovalo se o tom, kdy volby budou, dle kterého volebního systému se bude volit a jak dlouhé bude funkční období svobodně zvolených parlamentů. Někteří jednající například navrhovali volby už v březnu (1990) a podle většinového principu. Další oponovali tím, že by to zpomalilo rozvoj demokracie, a tak se došlo k následujícímu závěru: volby v červnu a na základě systému poměrného zastoupení. Největším problémem se ukázalo dvouleté

¹ KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie, Politika ve středovýchodní Evropě*. 1. vydání. Vimperk: Dokořán, 2003. 66 s. ISBN 80-86569-47-0.

volební období, jež se stalo stropem pro vytvoření ústavy. Zejména díky začínajícímu napětí mezi Čechy a Slováky a nepřipravenosti nových politických sil.²

2.2.2 Samotná změna volebního systému

Z hlediska voleb proběhl přechod k liberální demokracii po listopadu 1989 originálně, zatímco ostatní země sovětského bloku směřovaly přímo ke svobodným volbám, u nás nejprve proběhla rekonstrukce zákonodárných a zastupitelských sborů. Někteří politologové tento proces označují za zbytečný, ale současně poznamenávají, že tím byl započat vývoj politické kultury v Československu pro následující období. V prosinci 1989 začali rezignovat někteří komunističtí poslanci na své mandáty. Vyzývala je samotná KSČ. Přesto se jednalo o proces velmi pomalý. V lednu byl tedy přijat ústavní zákon o odvolání poslanců, čímž byla přeměněno Federální shromáždění. Konkrétně to znamenalo rezignaci 102 poslanců a 35 jich bylo odvoláno. Následovaly kooptace poslanců na základě návrhů Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí. V únoru 1990 tedy byla ze 350 poslanců 152 bez stranické příslušnosti. Jednalo se převážně o poslance z Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí, zůstalo však 138 poslanců KSČ. Zbylé mandáty obsadily Demokratická strana, Československá strana lidová, Československá strana socialistická, Strana slobody, Sociální demokracie, Křesťanská demokratická strana, Československá iniciativa, Strana zelených a Maďarská nezávislá iniciativa. Šest míst zůstalo neobsazeno.

2.3 Volby 1990

2.3.1 Volební zákon

Nyní se přesuňme k samotné analýze politického systému a volebního zákona týkající se zejména raného roku 1990. Volbami a volebním systémem se zabývaly dva zákony. Prvním byl zákon o politických stranách a druhým volební zákon. Nejvyšší normou, která vymezovala volební právo se stala Listina základních práv a Svobod, která byla začleněna do Ústavy České republiky v roce 1992.

2.3.2 Volební právo

Volební právo zde bylo definováno jako rovné, obecné a přímé s tajným hlasováním. Aktivní volební právo zákon popisoval jako právo československých státních občanů, jež dosáhli v den voleb 18. roku věku a zdržovali se v den voleb na území některého

² PITHART, P. *Po devětaosmdesátém : Kdo jsme?* 1. vydání. Bratislava: Kalligram, 1998, 128 – 130 s. ISBN 80-7149-204-3.

z volebních krajů (nebyl nutný trvalý pobyt v ČSFR). K volebním urnám neměly přístup osoby nezpůsobilé k právním úkonům a lidé s omezenou osobní svobodou z důvodu ochrany zdraví lidu nebo výkonu trestu odnětí svobody. Poslancem mohl být zvolen člověk od 21 let, což zůstalo nezměněné dodnes. Novinkou však byla změna povahy poslaneckého mandátu z vázaného na volný. V přípravách Ústavy České republiky se dále hovořilo o osobním vykonávání funkce poslance, který by měl být v souladu s jeho slibem a nikoliv příkazem.

2.3.3 Volební systém

Velkou proměnou prošel samotný volební systém. Většinový volební systém, používaný dle sovětského způsobu, nahradil systém poměrného zastoupení. Zachovala se zásada vyhlášení voleb předsednictvem Federálního shromáždění. Kandidátní listiny do zákonodárných sborů mohly předkládat pouze politické strany hnutí a koalice. Nemohli tedy kandidovat jednotlivci. Zákon rovněž stanovil délku poslaneckého mandátu, který se během přechodu k liberální demokracii několikrát měnil. V roce 1990 bylo funkční období poslance určené na dva roky jak do Federálního shromáždění, tak do Národní rady. Pro obecní zastupitele byly vymezeny 4 roky. Mandáty byly obsazovány na základě volebních výsledků stran, hnutí a koalic ve volebních krajích. Dle ústavního zákona se volilo 75 poslanců z každé republiky do Sněmovny národů.

2.3.3.1 Převod hlasů na mandáty

Tyto volby používaly tzv. Hareovu metodu, která přepočítává hlasy voličů díky mandátovému číslu, jež se získá podílem celkového počtu občanů s ústavně stanoveným počtem poslanců. Konečný výsledek (konečný počet mandátů) se získá dělením celkového počtu občanů republiky a státním mandátovým číslem.

Rozdělování mandátů probíhalo ve dvou skrutiniích (systém vypočítávání hlasů). Důležitým volebním aspektem bylo také určení jednotného kvora (minimum hlasů a podílů nutné pro získání mandátu) Federálního shromáždění pro vstup do 1. skrutinia na 5 % ze všech odevzdaných platných hlasů. Ústřední komise tedy musela zjišťovat :

- a) které politické strany získaly méně než 5% platných hlasů**
- b) které koalice tvořené třemi stranami získaly méně než 7 %**
- c) které koalice tvořené čtyřmi stranami získaly méně než 10 %**

Česká národní rada vyžadovala navíc 9.% kvorum pro dvojčlenné koalice a pro čtyřčlenné koalice bylo nutné získat 11 % všech platných hlasů. Pokud žádná politická

strana, koalice či hnutí nesplnily dané minimum, začalo se během voleb postupně snižovat. Jestliže ani v tomto případě politická uskupení nedosáhla určeného kvora, nezískala žádný mandát a hlasy odevzdané těmto stranám propadly. Důvodem pro zavedení kvora byla obava z roztržitého politického spektra a mělo posilovat stabilitu vlády. V podstatě zabránil vstupu menšinových stran do zákonodárných sborů a nahrával velkým stranám.

Překročením stanoveného čísla se otevřely brány prvního skrutinia, ve kterém se mandáty přidělovaly v rámci volebních krajů. Součet odtud získaných platných hlasů se vydělil počtem mandátů připadajících na ten který kraj zvětšen o jeden mandát. Tímto způsobem vzniklo zaokrouhlené volební číslo kraje, jímž se pak dělil zisk hlasů každé politické strany a výsledek určil počet získaných mandátů. Jednalo se tedy o Hagenbach – Bischoffovu metodu. Pokud byl přidělen jeden mandát navíc, než kolik jich připadlo na kraj, odčítal se přebývající mandát straně, která měla nejmenší zbytek při dělení. V případě shody byl mandát odečten politickému uskupení s menším počtem hlasů. Kdyby se ani nyní neobjevil výsledek, rozhodoval los.

2.3.3.2 Kandidátní listina

Z pohledu kandidátní listiny obdrželi kandidáti mandáty podle pořadí určeného vedením strany nebo pomocí preferenčního hlasování. Při tomto způsobu hlasování si volič vybírá kandidáty bez ohledu na pořadí. Může zakroužkovat pouze čtyři kandidáty, kterým dává přednost. V roce 1990 byla vyžadována nadpoloviční většina preferenčních hlasů, pro obsazení mandátu.

Poslanecké posty, které nebyly rozděleny v 1. kole se převáděly do druhého skrutinia. Sem se přerozdělily zbytky jednotlivých hlasů ze všech krajů republiky. Předkládaly se nové kandidátní listiny, ale jen se jmény jednotlivých lidí, kteří kandidovali v krajích a v prvním skrutiniu nebyli zvoleni. Přidělovací proces hlasů byl obdobný jako v prvním skrutiniu. S rozdílem nahrazení krajského čísla republikovým počítajícím se zůstatky hlasů jednotlivých stran.

Kandidáti, jenž neobdrželi mandát se stali náhradníky. Jejich místo se stalo poslaneckým mandátem v případě, že se v průběhu funkčního období uvolní mandát jejich strany. Náhradník nastupuje dle pořadí na kandidátní listině pro volby v kraji, kde byl kandidován poslanec, jehož mandát se uprázdnil. Mandáty zrušené strany zůstávají volné až do konce volebního období.

2.3.3.3 Volební kampaň

Volební zákon z roku 1990 určoval také podmínky a průběh volební kampaně. Ta měla probíhat po dobu 40 dní s koncem 48 hodin před zahájením voleb. Zajišťovala pro všechny strany stejný přístup ke státním a veřejným informačním prostředkům. Za obsah odpovídaly politické subjekty samy. Součástí zákona byl i zákaz agitace.³

2.3.4 Volební výsledky

Z hlediska výsledků voleb do Federálního shromáždění (celostátní parlament) a České a Slovenské národní rady, se drtivými vítězi staly Občanské fórum v Čechách a Veřejnost proti násilí na Slovensku. Jako druzí v pořadí skončili komunisté, dále pak Křesťanskodemokratická unie (ČSL–KDS) a Hnutí za samosprávnou demokracii– Společnosti pro Moravu a Slezsko (HSD–SMS). Na Slovensku skončilo druhé Křesťanskodemokratické hnutí (KDH), následovali komunisté, Slovenská národní strana (SNS) a Spoluzitie–Maďarské křesťansko– demokratické hnutí (MKDH). Vládu na federální úrovni sestavily OF a VPN s tichou podporou KDH a ČSL–KDS, jejím předsedou byl jmenován Marián Čalfá. V čele české vlády stál Petr Pithart a slovenskou vedl Vladimír Mečiar. Jednalo se o Vládu národní oběti a to z toho důvodu, že měla provést rozhodující změny a posléze odejít.⁴

2.4 Meziobdobí let 1990 – 1992

2.4.1 Návrhy na změnu volebního systému

Po roce 1990 se objevily dva legislativní pokusy o radikální změnu volebního systému. Jednalo se o návrh zákona podaný samotným prezidentem republiky, který se týkal voleb do Federálního shromáždění v roce 1992 a požadoval přidělování mandátů v 1.kole dle zásad většinového volebního systému a v 2.kole na základě systému poměrného zastoupení. Ministerstvo vnitra předložilo druhý návrh o volbách do Poslanecké sněmovny a Senátu. Obsahoval změny jako například možnost volby prostřednictvím zmocněného zástupce, což mělo pomoci handicapovaným lidem a osobám bez trvalého bydliště v České republice. V důsledcích by však mohlo docházet k narušování tajnosti voleb a rovnosti volebního práva (1 zástupce disponuje s větším počtem hlasů), tudíž tento požadavek neprošel. Další novinka mluvila o zřízení ústřední volební komise s trvalou působností a jako

³ KREJČÍ, O. *Kniha o volbách*. 1.vydání. Praha: Victoria publishing, 1994. 175 -197s. ISBN 80-85605-88-0.

⁴ VODIČKA, K. *Dělení Československa deset let poté*. 1.vydání. Praha: Volvox Globator, 2003, 278 – 285 s, ISBN 80-7207-479-2.

profesionální orgán v čele s ministrem vnitra. Poslední bod se týkal zavedení volební kauce pro politické strany 100 000 Kč a pro senátory 20 000 Kč. Ani jeden z nich se však nestal skutečností.⁵

2.4.2 Rozštěpení Občanského fóra

Začátkem roku 1991 docházelo k postupnému rozpadu OF i VPN. Již po volbách v roce 1990 existovalo několik problémů vedoucích k rozštěpení Občanského fóra. Tím největším se ukázal spor o podobu ekonomické reformy. Na jedné straně stály bývalí reformní komunisté, jímž konkurovala skupina lidí smýšlející liberálně a podporující vyrovnání se s minulostí. Což později vedlo k diskuzi o lustračních osvědčeních. Vedoucí muž pravice reprezentace (liberálů) Václav Klaus byl v říjnu téhož roku zvolen předsedou Občanského fóra. Začal tedy usilovat o radikální hospodářské změny ve společnosti dle liberálně konzervativních představ, a zároveň utvářel OF z politického hnutí na politickou stranu. Společná existence OF trvala do ledna 1991, data konání sněmu OF, kde s převahou zvítězila pravice. Okruh levicových liberálů v čele s Jiřím Dienstbierem utrpěl porážku. Vyznával totiž stávající formu OF. Podepsáním tzv. lánských dohod se OF rozdělilo na 2 oficiální nastupující organizace. Občanskou demokratickou stranu reprezentující liberálně konzervativní politickou stranu a Občanské hnutí fungující jako levicově liberální hnutí. Obě vytvořily vládní koalici až do voleb v roce 1992.

Po roce 1989 se zde vyskytoval také křesťanský dualismus, jednak tu působila Československá strana lidová (ČSL), která vznikla už v roce 1919 a pak Křesťansko demokratická (KDS) vzniklá v prosinci 1989 v čele s Václavem Bendou. Ten před volbami 1990 uzavřel trojkoalici spolu s lidovci a slovenským křesťansko demokratickým hnutím. Koalice se však hned po volbách začala rozpadat. KDS se orientovala více doprava a snažila se spolupracovat s ODA a poté s ODS, se kterou před volbami 1992 vytvořila společnou volební kandidátku. Ze strany československé lidové vzniklo uskupení KDU-ČSL.⁶ Téměř ve stejném období vznikla odchodem V. Mečiara z VPN nová strana Hnutí za demokratické Slovensko. Tím došlo k přeskupení politické síly, zatímco ve federální vládě zůstali

⁵ KREJČÍ, O. *Kniha o volbách*. Praha: Victoria publishing, 1994, 185 – 200 s. ISBN 80-85605-88-0.

⁶ PEČINKA, B. *Formování české pravice in Česká konzervativní a liberální politika*. 1. vydání. Brno: CDK, 2000, 72 – 75 s. ISBN 80-85-959-73-9.

ministři za OF, federální shromáždění a českou národní radu ovládali poslanci ODS. Situace na Slovensku byla vyřešena sesazením Mečiara z postu předsedy Slovenské vlády.⁷

2.5 Volby 1992

2.5.1 Tvorba Ústavy ČR

Jak již bylo nastíněno druhé svobodné volby se odehrály v roce 1992 a proběhly téměř na stejném principu jako ty předcházející, přesto zákon prošel jistými úpravami. Souvisely především s pracemi na nové ústavě, jejímiž hlavními aktéry byli manželé Lyllovi, Cyril Svoboda a děkan právnické fakulty UK Vojtěch Cepl. Základní myšlenkou nové ústavy bylo odmítnutí reformované komunistické ústavy a příkladem pro tvoření té nové se stala prvorepubliková ústava z roku 1920.⁸

2.5.2 Senát ČR

Změny se zabývaly především dosud neexistujícím Senátem. Původní verze fungování Senátu však hned v zápětí byla pozměněna. Především se zúžily jeho pravomoci a to tak, že mu bylo zrušeno právo na vyšetřovací komise a veto v dolní komoře parlamentu šlo odmítnout jen prostou a nikoliv 3/5 většinou. Někteří poslanci např. Hana Marvanová odmítali Senát jako součást ústavy, jelikož jeho působení považovali za bezúčelné, poslanci z ODA viděli jeho smysl v zabývání se soukromým právem. Ústava byla nakonec přijata 172 poslanci ze 199 přítomných a to sice v 16. prosince 1992.⁹ V Poslanecké sněmovně zůstal v platnosti volební systém poměrného zastoupení, jenž politici po roce 1989 vybrali na základě „ návratu k předválečným tradicím“, zatímco do senátních voleb se začalo užívat většinového volebního systému s kvalifikovanou většinou. Konkrétně měly volby probíhat tak, že v prvním kole musel kandidát získat nadpoloviční většinu všech platných hlasů. V případě nedosažení takového čísla se otevřely brány druhého kola, kde mezi sebou bojovali dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola. Vítěz měl původně obdržet 35 % hlasů, takového čísla ale dlouhodobě nedosahovala žádná strana, a tak se snížilo na 15 %. Pokud chtěl někdo kandidovat jako nezávislá osoba, musel mít petici s 1000 podpisů oprávněných voličů. Volby měly být organizovány tak, aby 1/3 senátorů byla volena na 2

⁷ VODIČKA, K. *Dělení Československa deset let poté*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 2003, 278 – 285 s. ISBN 80-7207-479-2.

⁸ PEČINKA, B., JIRÁNEK, V. *To byla léta devadesátá – Malý společenský příběh*. 1. vydání. Brno: Barrister a principál, 2000, 149 s. ISBN 80-85-947-59-5.

⁹ Pehe, J. *Vytunelovaná demokracie*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002, . 89s. ISBN 80-200-1001-7.

roky, 1/3 na 4 roky a 1/3 na 6 let. Novela také zkracovala dobu volební kampaně ze 40 na 23 dní před konáním voleb.

2.5.3 Volební výsledky 1992

Předzvěstí těchto voleb se stala květnová volební kampaň. Podle očekávání zvítězila ODS v České republice a HZDS na Slovensku. Volby do Federálního shromáždění a obou národních rad se konaly 5.–6. června. V Čechách dosáhla prvenství ODS i na Slovensku mohl slavit favorit.¹⁰ Na federální úrovni vznikla tzv. Velká koalice s předsedou Janem Stráským. V Čechách se chopila moci většinová vláda pravého středu tvořená vítěznou stranou ODS a jejími koaličními partnery se staly KDS, ODA a KDU-ČSL. Do premiérského křesla usedl předseda Občanské demokratické strany Václav Klaus. Ministerstva se rozdělila následovně ODS po 10, KDU 4, ODA 3 KDS 2. Vládní koalice působila po celé funkční období poměrně stabilním dojmem, i když docházelo k názorovým střetům mezi ODS a KDU-ČSL mj. kvůli restitucím církevního majetku.¹¹ Do opozice se jim postavily sociální demokraté, Sládkovi republikáni, Liberálně – sociální unie. Slovensko se odlišovalo především neúspěchem Sociálnědemokratické strany Slovenska vedené A. Dubčekem, jež se dostala pouze do Slovenské národní rady.

Slovenská strana vyslovila své požadavky na vytvoření konfederace, což vedení ODS považovalo za nepřijatelné.

2.5.4 Rozpad Československa

Počala tak éra jednání o rozpadu České a Slovenské federativní republiky.¹² Po řadě dlouhých debat a přípravách potřebných zákonů byla republika rozdělena k 1. lednu 1993, když se naplnil ústavní zákon o zániku České a Slovenské Federativní Republiky, přijatého Federálním shromážděním v listopadu roku 1992. Nová ústava určovala jako hlavní zákonodárný orgán Parlament České republiky, sestavený ze dvou komor Poslanecké sněmovny a Senátu. Na základě nové ústavy se poslanci České národní rady stali automaticky členy poslanecké sněmovny, nedošlo však působení Prozatímního Senátu, kam

¹⁰ KREJČÍ, O. *Kniha o volbách*. 1. vydání. Praha: Victoria publishing, 1994, 260 – 261s. ISBN 80-85605-88-0

¹¹ PEHE J. *Vytunelovaná demokracie*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002, 163s. ISBN 80-200-1001-7.

¹² VODIČKA, K. *Dělení Československa deset let poté*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 2003, 290 – 293 s. ISBN 80-7207-479-2.

měli být přesunuti bývalí poslanci Federálního shromáždění a to až do uskutečnění voleb do Senátu.¹³

2.5.5 Shrnutí voleb 1992

Obecně lze o volbách roku 1992 říci, že naše voličská základna se orientovala doprava a tito voliči se nacházeli v místech tradiční podpory prvorepublikových Národních socialistů, tedy v Praze, Brně, Zlíně a Národních demokratů ve městech Hradec Králové a České Budějovice. Nově získala podporu ve velkých městech: Liberec, Plzeň Ostrava a Opava. Úspěch pravice spočíval v tom, že vzešla z Občanského fóra a byla tedy lidem považována za pokračovatele samotné revoluce a nositele transformačních změn. Z hlediska společenských vrstev oslovovala zejména střední vrstvy a podnikatelské skupiny.¹⁴

2.6 Volby 1994

2.6.1 Změna volebního zákona

Následující volby se konaly o dva roky déle tedy již v samostatné České republice. Jednalo se o první volbu 1/3 senátorů a o volby obecní. Opět se novelizoval volební zákon. Úpravy však nebyly nikterak markantní. Definitivním korekcím předcházely dlouhé debaty o úloze, funkci, volebních způsobech a členech Senátu. Diskuze se vedly na základě několika nesouhlasných stanovisech. Někteří poslanci odmítali existenci Senátu jako druhé komory Parlamentu, jelikož by omezovala jejich zákonodárnou moc, jiní se obávali nezávislosti poslanců vzhledem k přesunu ze zaniklého Federálního shromáždění a v neposlední řadě se hovořilo o nutnosti působení Senátu jako takového.

V březnu 1994 vláda předložila Poslanecké sněmovně ČR návrh Zákona o volbách do zákonodárského sboru. V tomto roce zákon hovořil jak o Poslanecké sněmovně, tak i o Senátu České republiky. Jeho hlavními principy bylo volební právo, voličské seznamy, volební komise, konání voleb a volební kampaň. Tento volební zákon byl tvořen na základě těch předcházejících, ale vzhledem ke vzniku nového státu byl doplněn o nové vo-

¹³BELKO, M. *Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848* IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. s. 198 – 199. ISBN 80-210-3548-X

¹⁴ PEČINKA, B. *Formování české pravice in Česká konzervativní a liberální politika*. 1. vydání Brno: CDK, 2000. 74s. ISBN 80-85-959-73-9.

lební formule a některé stávající byly pozměněny.¹⁵ Konečná úprava se objevila v zákoně v roce 1995.

2.6.2 Obecná charakteristika

Pro volby do dolní komory parlamentu zůstalo 8 volebních krajů jako primární územní jednotky.¹⁶ V oblasti volebního práva přestal být překážkou výkon trestu odnětí svobody. Zároveň se obnovily stálé a zvláštní seznamy voličů. V prvním z nich figurovali lidé s trvalým pobytem v obci, v druhém bez trvalého pobytu v obci či v České republice. Dále byla potvrzena Ústřední volební komise s čtyřletým funkčním obdobím. Ostatní komise byly složeny ze zástupců kandidujících politických subjektů. Problematika konání voleb se zabývala například vyhlášením voleb, které dostal na starosti prezident republiky a musel tak učinit do nejpozději 90 dnů před jejich začátkem. Doba trvání voleb byla stanovena na dva dny. Co se týče volební kampaně tak se opět zkrátila. Začínala 16 dnů a končila 48 hodin před zahájením voleb. Posledních 48 hodin zakazovalo zveřejňování předběžných výzkumů veřejného mínění a rovněž volební agitace.

2.6.3 Poslanecká sněmovna

Podrobněji bychom se měli zaobírat strukturou a pravidly pro oba zákonodárné sbory. Důležitějším orgánem samozřejmě zůstala poslanecká sněmovna. Dej mi jí tedy přednost. Zasedá zde 200 poslanců, kteří jsou voleni na čtyřleté období, podle zásad poměrného zastoupení ve volebních krajích na území České republiky. Do tohoto zákonodárského sboru mohou být voleni občané od 21 let u nichž není ve dnech voleb překážka v výkonu volebního práva, mohou se nacházet pouze na kandidátní listině registrované politické strany nebo jejich koalice nejpozději 60 dnů před dnem konání voleb. Zákon těmto politickým subjektům ukládá povinnost složit do tří dnů po oznámení registrace kauci 200 000 Kč. Je to podmínka pro zahájení tisku mandátních lístků. Kauce musí být složena ve všech krajích, kde byla kandidatura strany či koalice zaregistrována. Tato peněžitá částka je vrácena do jednoho měsíce od vyhlášení výsledů voleb, ale pouze v případě překročení kvora a postupu do 1. skrutinia.

V případě kvora, neboli hranici pro vstup do 1. skrutinia, došlo zpřísnění respektive zvýšení. Politické strany musely obdržet 5 % všech platných hlasů, koalice tvořené

¹⁵ KREJČÍ, O. *Kniha o volbách*. 1. vydání. Praha: Victoria publishing, 1994, 199 – 206s. ISBN 80-85605-88-0.

¹⁶ BELKO, M. *Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848* IN volební systémy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. s. 200. ISBN 80-210-3548-X

dvěma stranami 8 %, třístranné koalice 11% a seskupení více stran mělo získat 14%. Pokud žádná ze stran nedostala od voličů tolik hlasů, neměla šanci na poslanecký mandát. Hledisko sčítání hlasů zůstalo stejné jako ve volbách minulých. Opět se použila Hagenbach-Bischoffova metoda a to jak v prvním, tak i druhém skrutiniu.

2.6.4 Senát

Konečně se přesuneme ke komoře druhé Senátu ČR, v němž zasedá 81 senátorů, jejichž funkční období odpovídá 6 letům. Voleni jsou na základě většinového volebního systému. Senátorem se může stát každý občan, který dosáhl 40. roku věku, má trvalý pobyt v ČR a nenachází se u něho překážka ve výkonu volebního práva. Pro senátní volby území České republiky je vytvářeno 81 jednomandátových volebních obvodů. Kandidátní listinu mohou podávat registrované politické strany nebo jejich koalice a také nezávislí kandidáti. Lze tak uskutečnit nejpozději do 60 dnů před začátkem voleb. Jestliže byla zrušena nebo pozastavena činnost jakéhokoli politického subjektu, pohlíží se na kandidáta jako na nezávislého. U registrovaného nezávislého kandidáta je nutné složit kauci 20 000 Kč, jako podmínku pro zahájení tisku kandidátní listiny. Vracena je v případě dosažení 10% všech platných hlasů v kandidátově volebním obvodu. Zvoleným se stává kandidát, který ve svém volebním obvodu obdržel nadpoloviční většinu platných hlasů. V případě nedosažení takového počtu se koná 2. kolo voleb a to šestý den od ukončení hlasování v kole prvním. V druhém kole usilují o zvolení pouze ti kandidáti, jež se v konečném pořadí umístili na prvních dvou místech. K získání mandátu v 2.kole stačí prostá většina. Dojde-li k rovnosti hlasů rozhoduje los. Jestliže se uprázdní senátorské místo během volebního období, vyhlašuje prezident doplňovací volby a jejich konání určí tak, aby byly uskutečněny nejpozději 90 dní po zániku mandátu.

2.6.5 Komunální volby

V roce 1994 proběhly i volby do obecních zastupitelstev, proto se zmíním i o jejich volební formuli. „ Z Ústavy ČR vyplývá, že obec je základní územní samosprávný celek. Obec je samostatně spravována svým zastupitelstvem, jehož členové jsou voleni na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním. Funkční období je čtyřleté. Podle zákona o volbách do zastupitelstev se volí městská a obecní zastupitelstva, zastupitelstva měst, zastupitelstvo hlavního města Prahy, obvodní a místní zastupitelstva v městských obvodech a v městských částech územně členěných statutárních měst a v městských částech Prahy. Obecní volby jsou vyhlašovány předsedou Poslanecké

sněmovny Parlamentu České republiky nejpozději 90 dnů před jejich uskutečněním. Probíhají během dvou dnů a dodatečné v průběhu jednoho dne. Z logických důvodů na rozdíl od voleb do Parlamentu ČR je zde překážkou volebního práva výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby nebo zadržení, i výkon základní vojenské služby. Posledním bodem týkající se voleb do obecních zastupitelstev je upozornění na neslučitelnost funkce zastupitele s funkcí pracovníka úřadu obce majícího působnost vztahující se na územní obvod zastupitelstva. Kandidátní listinu je nutné podat 66 dní před začátkem voleb. .¹⁷

2.7 Volby 1996

2.7.1 Předvolební klání

Příští proběhly ve dnech 31. května a 1. června 1996 a jelikož proběhly podle stejného volebního zákona jako ty předešlé, věnujme se spíše konkrétní politické situaci tohoto roku. Začneme-li číselnými údaji, pak se voleb zúčastnilo 76,29 procent oprávněných voličů, přesně 6.096.404 občanů. Nejméně lidí přišlo k volebním urnám v Praze a nejvíce ve východních Čechách. Pětiprocentní kvorum podmiňující vstup do Sněmovny překročilo šest politických subjektů.¹⁸

Předvolební kampani v roce 1996 dominovala ekonomická tematika a soupeření podle schématu levice–pravice. Hlavními rivaly byly ODS, jež boj před volbami založila na vyzdvihování dosavadních úspěchů ODS šla do voleb s heslem „Dokázali jsme, že to dokážeme“. ČSSD, zdůrazňovala principy sociálně tržní ekonomiky, decentralizace a trvale udržitelného rozvoje. KDU-ČSL akcentovala tzv. sociálně-tržní hospodářství a preferovala stávající koalici. ODA se před volbami potýkala s vnitropolitickými problémy a s velkými dluhy, jehož následkem preference ODA klesly v polovině roku 1995 pod 5 %. Rápidní zmenšení voličské základny KDS vedlo jejich předsedu Ivana Pilipa ke sloučení s ideově nejpodobnější straně ODS.

2.7.2 Výsledky voleb 1996

Vítězem voleb se stala ODS se ziskem 29,6 % hlasů, jejíž politika byla v předešlém synonymem pro ekonomicko-společenskou transformaci. I přes probíhající společenské změny mnoho lidí nesouhlasilo a mnoho voličů nebylo spokojeno s rychlostí a kvalitou

¹⁷ KREJČÍ, O. *Knihy o volbách*. 1. vydání. Praha: Victoria publishing, 1994. 200-207 s. ISBN 80-85605-88-0.

¹⁸ *Wikipedia. Volby v České republice* [online]. 2008 [cit. 2008-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.cs.wikipedia.org/>>

dosažených výsledků, dokázala ODS zopakovat volební vítězství s prakticky totožným výsledkem jako v roce 1992. Rovněž volební systém, který byl použit ve volbách v roce 1996, měl vysoce proporční účinky.¹⁹ K přepočtu hlasů na mandáty byla použita Hagenbach-Bischoffova metoda a velikost volebních obvodů byla značná – Česká republika byla rozdělena na 8 volebních obvodů, v nichž se rozdělovalo 14-41 mandátů.²⁰

Ačkoliv zvítězila ODS a v porovnání s volbami v roce 1992 měla dobré výsledky spolu s KDU-ČSL a ODA získali dosavadní koaliční partneři dohromady pouze 99 poslaneckých mandátů a nebylo tedy možné sestavit většinový koaliční kabinet podle dosavadní koaliční formule.²¹

2.7.3 Analýza voleb roku 1996

Volby roku 1996 snížili počet politických subjektů v Poslanecké sněmovně. Došlo k tomu zejména díky psychologickému efektu 5% volební klauzule, který se ukázal výrazněji než ve volbách minulých (1992). Voliči preferovali strany, jež reálně aspirovaly na překročení volební klauzule a tudíž i šanci dostat se do Parlamentu. Voliči tak chtěli předejít možnosti „propadnutí“ svých hlasů. Ve srovnání s volbami v roce 1992 tak získaly neparlamentní politické subjekty méně hlasů (1992 19,1 %, 1996 11,2 %), což vedlo k zvýšení proporzitnosti mezi počtem hlasů a počtem poslaneckých mandátů. Zatímco po volbách v roce 1992 stačil koaličním stranám k obsazení většiny křesel ve Sněmovně společný zisk 42 % hlasů, v roce 1996 byl zisk 44 % nedostatečný.

Možnosti koaliční spolu-práce, popřípadě spolupráce založené na podpoře menšinové vlády, v červnu 1996 teoreticky následující:

- a) velká koalice ODS a ČSSD,
- b) menšinová vláda ODA, ODS a KDU-ČSL podporovaná ČSSD,
- c) menšinová vláda ČSSD a KDU-ČSL podporovaná ODS.

¹⁹ Český statistický úřad. *Volby* [online]. 2008 [cit. 2008-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.volby.cz/>>

²⁰ BELKO, M. *Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848* IN volební systémy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. s. 199. ISBN 80-210-3548-X

²¹ KRAUSE, K. Political Party System in the Czech Republic, Democracy, and the 1996 Election. *Sociologický časopis*, 1996, roč.32 č.4. s. 423 - 439. ISSN 1210-3861

Kromě těchto možností si je možno představit i další, v praxi méně pravděpodobné varianty, které narážejí na ideologickou vzdálenost subjektů, či na nepříznivé počty poslaneckých křesel v případě menšinových vlád. Např. velká koalice všech systémových politických stran (ODA, ODS, KDU-ČSL, ČSSD), menšinová vláda ODS a KDU-ČSL, popřípadě ODA, podporovaná ČSSD, menšinová vláda ODS s podporou ČSSD a naopak.

Během povolebních jednání zprostředkovaných prezidentem Václavem Havlem, kterých se účastnili zástupci ODS, ČSSD, KDU-ČSL a ODA, bylo diskutováno několik možných variant podoby nové koaliční vlády. Zamítnut byl návrh vytvořit velkou koalici ODS a ČSSD. Výsledkem byla dohoda všech čtyř jednajících stran o obnovení středopravé koalice ODS, KDU-ČSL a ODA, které vytvoří menšinovou vládu. Vyslovení důvěry nové vládě ve Sněmovně měla umožnit ČSSD. Sociální demokracie za svůj vstřícný postoj získala důležité posty v Poslanecké sněmovně, včetně předsednického (předsedou Poslanecké sněmovny se stal předseda ČSSD Milošem Zemanem. Koaliční smlouva mezi staronovými koaličními partnery byla podepsána 27. června 1996. rovné rozdělení ministerských křesel mezi ODS a KDU-ČSL a ODA Z celkového počtu 16 členů vlády obsadila osm ministerských postů ODS – KDU-ČSL a ODA shodně po čtyřech Menšinová vláda získala důvěru Poslanecké sněmovny 25. července 1996. Pro vyjádření podpory vládě hlasovalo 98 koaličních poslanců. Poslanci ČSSD opustili před hlasováním sál a tím umožnili přijetí návrhu.

ČSSD mohla díky svému působení v roli konstruktivní opozice ovlivňovat výslednou politiku vlády bez přímé zodpovědnosti a zároveň neohrožovala své postavení dominantní levicové politické síly, založené na kritice transformačního procesu.

Fungování druhé Klausovy koaliční vlády se ukázalo být problematickým již záhy po jejím vzniku. Vláda měla od počátku své existence omezenou akceschopnost vztahy mezi KDU-ČSL a ODA postupně problematizovaly, což vedlo až k ukončení spolupráce.

K dalšímu zhoršení vztahů mezi koaličními partnery došlo v souvislosti s ekonomickými problémy České republiky, které se projevíly v průběhu roku 1997 Dalším faktorem omezujícím akceschopnost vlády byl její menšinový charakter, čili závislost na ČSSD, která představovala konstruktivní opozici problémem se pro ODS stalo propuknutí aféry spojené s neprůhledným financováním strany na jaře roku 1997 V souvislosti s gradujícími pochybnostmi o regulérním financování ODS navrhl Josef Lux na zasedání vlády 27. listopadu 1997, aby vláda podala de-misi. V. Klaus tento krok odmítl. místopředsedové ODS Jan Ruml (do 7. listopadu 1997 ministr vnitra¹⁵) a Ivan Pilip (ministr financí) V. Klause, aby rezignoval na post premiéra i předsedy ODS.¹⁶ Tentýž den rozhodla mimořádná Cel-

státní konference KDU-ČSL o vystoupení strany z vlády kvůli „*nejasnému finančnímu hospodaření ODS*“¹⁷. 29. listopadu 1997 opustili vládu všichni ministři za KDU-ČSL, ke kterým se připojili i ministři z ODA. Na vzniklou situaci reagovala Výkonná rada ODS rozhodnutím o opuštění vlády. Dne 30. listopadu 1997 podal demisi předseda vlády V. Klaus – vláda jako celek padla.²²

2.8 Volby 1998

2.8.1 Výsledky voleb 1998

Zhroucení Klausovy vlády vedlo, za přispění prezidenta, ke vzniku nové úřednické menšinové vlády Josefa Tošovského. Tato exekutiva získala důvěru výměnou za slib Václava Havla, že do půl roku budou vypsány nové volby.

Konání předčasných voleb bylo stanoveno na červen roku 1998. Dvacátého června se vítězství dočkala sociální demokracie s 32% hlasy, což znamenalo obsazení 74 křesel v Poslanecké sněmovně, následovala ODS s 63 mandáty, KSČ získala 24 zákonodárných postů, 20 obdrželi lidovci a pouze o jednoho poslance méně zasedlo do lavic dolní komory. Z výše uvedených čísel je zřejmé, že pro sestavení většinové vlády by ČSSD musela vytvořit koalici s některou z dalších stran. Taková situace ovšem nenastala, a tak se výsledkem mimořádných voleb stala menšinová vláda sociálních demokratů, jež fungovala na základě podepsání tzv. opoziční smlouvy s ODS. Dohoda zavazovala občanské demokraty k nevyslovení nedůvěry nové vládě, a zároveň jim prostřednictvím socialistů slibovala změnu volebního zákona, zpřesnění některých ústavních procedur spojených s funkcí prezidenta republiky respektive se jmenováním a odvoláváním vlády. Pravicová strana také obdržela post předsedy Poslanecké sněmovny, Senátu a polovinu míst ve sněmovních výborech.²³

2.8.2 Důsledky voleb 1998

Důsledek této „spolupráce“ se ukázal hned vzápětí naprostým propadem obou nejsilnějších stran v senátních volbách. Zvítězilo tehdejší uskupení nazvané Čtyřkoalice, jež ovšem díky vnitřním rozporům do dalších parlamentních voleb ani nevydrželo.

²² ŠANC, D. *Menšinový koaliční kabinet V. Klause 1996 – 1998: vznik, charakteristika, příčiny pádu* [online]. 2006 [cit. 2008-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.cspv.cz/>>

²³ PEČINKA, B. JIRÁNEK, V. *To byla léta devadesátá – Malý společenský příběh*. 1. vydání. Brno: Barrister a principál, 2000. 75 - 80 s. ISBN 80-85-959-73-9.

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v letech 1996 a 1998 vedly k obtížím při sestavování vlády, proto se strany tzv. opoziční smlouvy rozhodly pro změnu volebního systému do dolní komory, mělo tak docházet k zesílení moci dvou nejsilnějších politických stran.

Volební reforma byla přijata schválením zákona č. 204/ 2000 sb. Změna spočívala v e snížení kauce politických subjektů, úprav příspěvků na volební kampaň, snížení preferenčních hlasů ze 4 na 2. Dále doplňovala soustavu volebních orgánů např. o zastupitelské úřady vzhledem k umožnění hlasování v zahraničí. Hlavní změna přišla v podobě modifikace volebního systému tak, aby měl většinové důsledky, což měly zapříčinit následující kritéria. První se týkalo zmenšení volebních krajů (zákon zvyšoval jejich počet na 35, čímž výrazně kleslo průměrné číslo mandátů připadajících na jeden kraj). Další změna se uskutečnila v technologii přidělování mandátů. Konkrétně to znamená, že počet poslaneckých postů přidělovaných v daném kraji se měl stanovit jako podíl součtu hlasů a republikového mandátového čísla. Základem je tedy Hareova metoda. Vzhledem k vysokému počtu volebních krajů se mohlo stát, že v nejmenších volebních krajích by se přidělilo příliš mnoho mandátů, určil zákon minimální hranici čtyř mandátů. Zvýšila se také hranice pro vstup do parlamentu pro koalice složené ze dvou politických subjektů na 10 %, ze tří na 15 % a z více na 20 % hlasů. Způsob přepočtů na mandáty mělo probíhat pouze v jednom skrutiniu a to na základě změněné varianty d'Hondtova dělitele. Součty hlasů pro politické strany se měly dělit sérií čísel začínající 1,42 a pak čísla 2, 3, 4 až do počtu kandidátů na listině. Tento bod reformy se však nelíbil ostatním politickým subjektům a dostal se dokonce před Ústavní soud, který rozhodl o zrušení této části změny volebního zákona.²⁴

2.9 Volby do Evropského parlamentu 2004

2.9.1 Pravidla pro volby do Evropského parlamentu

V roce 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie a tudíž nyní mohou čeští občané ovlivňovat dění v Evropě prostřednictvím voleb do Evropského parlamentu. Způsob volby do těchto struktur se velmi podobá hlasování do Poslanecké sněmovny. Rozdíly se najdou v podobě delšího funkčního období poslance (5 let), volební obvod se rovná jedné zemi a 5% kvorum je určené jak pro politické strany, tak i koalice a volič může použít dva

²⁴ BELKO, M. *Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848* IN volební systémy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. s. 204. ISBN 80-210-3548-X

preferenční hlasy. Odlišné je také vymezení aktivního a pasivního volebního práva, jež mají i občané jiných států Evropské unie, kteří jsou však vedeni v evidenci obyvatel (protože účast na volbách do Evropského parlamentu v ČR je vyřazuje z voleb v mateřské zemi).²⁵

2.9.2 První volby do Evropského parlamentu v ČR

První „evropské volby“ se v České republice konaly na základě rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 5. února 2004, na území České republiky ve dnech 11. a 12. června 2004 volby do Evropského parlamentu. Státní volební komise vyhlásila následující výsledky voleb do Evropského parlamentu na území České republiky.²⁶ Česku v Evropském parlamentu připadlo 24 mandátů, o které se ucházelo 32 stran a hnutí v rámci jediného volebního obvodu zahrnující celou republiku. Ve volbách zvítězila opoziční strana ODS v čele s Janem Zahradilem, vládnoucí ČSSD naprosto propadla, což později vedlo k rezignaci premiéra Vladimíra Špidly, který je dnes jedním z evropských komisařů. Momenty, které upoutaly pozornost v celkově málo vnímané předvolební kampani, byly neshody volebního lídra kandidátky NEI a bývalé pornoherečky Dolly Busster s vedením její strany a její vystupování v médiích či kandidatura kontroverzního podnikatele Viktora Koženého.²⁷

2.10 Volby 2002 a 2006

2.10.1 Výsledky a hodnocení voleb 2002 a 2006 do Poslanecké sněmovny ČR

Změny volebního zákona z roku 1998, jak jsem již bylo výše zmíněno, neuspěly u Ústavního soudu, který rozhodl pro zrušení modifikované verze D'Hondtovy metody, volební dělitel se navrátí k původní verzi D'Hondta, nesouhlasil ani se změnou velikosti volebních obvodů. Z toho tedy vyplývá, že obě následující parlamentní volby konané v letech 2002 a 2006 se uskutečnily téměř na stejném principu jako volby v roce 1998. Podívejme se tedy pouze na jejich výsledky. 15. června roku 2002 se mohla z vítězství radovat opět sociální demokracie, která vytvořila těsnou většinovou vládu spolu s KDU-ČSL. O její stabilitě ale vypovídaly neustálé excesy a střídání hned tří předsedů ČSSD, a zároveň i premiérů. Postupně jimi byli Vladimír Špidla, Stanislav Gross a posledním se

²⁵ tamtéž. s. 209.

²⁶ *Ministerstvo vnitra České republiky*. Volby [online]. 2008 [cit.2008-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/volby/ep/vysledky/>>

²⁷ *Wikipedia*. Volby v České republice [online]. 2008 [cit. 2008-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.cs.wikipedia.org/>>

stal Jiří Paroubek. Volby do Poslanecké sněmovny z června 2006 máme jistě stále v živé paměti. Po dvou neúspěšných parlamentních volbách se na výsluní opět vrátila ODS, její vítězství však nebylo příliš radostné vzhledem k nedostatečnému počtu mandátů v dolní komoře i přesto, že vzápětí vytvořili koalici spolu s křesťanskými demokraty a stranou zelených. Sečetli - li se jejich poslanecká křesla, stále vycházelo nízké číslo a to sice 99. Následné sestavování vlády trvalo několik měsíců a mnozí občané očekávali jakým způsobem bude situace vyřešena. Někteří snad viděli vyústění patové povolební situace v další opoziční smlouvě či novém „tolerančním patentu“ nebo dokonce spolupráci s komunisty? Potřebná většina mandátů přišla opět ze strany ČSSD a to sice v podobě dvou „přeběhlých“ poslanců Melčáka a Pohanky. Příští volby do Poslanecké sněmovny České republiky se uskuteční v roce 2010, dojde znovu k povolební krizi nebo se píše změna celého volebního systému???

Názory předních českých politologů, ale i myšlenky současných minulých politiků se pokusím představit v další kapitole.

2.10.2 Senátní volby

Stručně se zmiňme i o volbách do Senátu České republiky. Vývoj, funkci, pravomoci a způsob hlasování jsem již zmínila v předcházejících částech. Připomeňme alespoň roky, ve kterých se volili noví či potvrzují stávající senátoři.

První se uskutečnily v listopadu 1996, kdy zvítězila ODS ve 32 obvodech, za sebou nechala sociální demokracii s 25 vítěznými obvody a jako třetí se umístila KDU-ČSL s výhrou ve 12 volebních obvodech.

Druhé senátní volby proběhly na podzim 1998 a hlasovalo se v 27 obvodech. Výsledek tohoto klání jsme našli v minulých kapitolách, ale pro zopakování je uvedu znovu. S největší pravděpodobností se zde projevila záporná reakce voličů na tzv. opoziční smlouvu, a tak bylo zvoleno pouze 9 senátorů ODS, a dokonce jenom tři zákonodárci z řad ČSSD. Nejvíce mandátů obdrželo tehdejší seskupení ODA, KDU-ČSL, Unie svobody a Demokratické unie. Konkrétní číslo se rovnalo 13.

Na příště se objevili občané u volebních urnách opět v listopadu znovu v 1/3 obvodech ale o dva roky déle. Slavit mohla zase „Čtyřkoalice“ držící v rukou dalších 13 senátorských křesel, Občanští demokraté tentokrát zabodovali v 8 volebních obvodech a ČSSD pouze v jednom jediném.

²⁸ CABADA, L. a kol. *Koalice a koaliční vztahy*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 222 s. ISBN 80-7380-004-7.

Příští třetinová obměna zákonodárců z horní komory parlamentu přišla v roce 2002. V těchto volbách se projevil zejména rozpad „Čtyřkoalice“. Lidovci v nich například obdrželi pouze jeden nový mandát stejně jako spojení Unie svobody s Demokratickou unií. Největší počet senátorů získali socialisté a na paty jim šlapali občanští demokraté.

O dva roky později se měnili všichni zákonodárci. V tomto období hlasovali lidé především pro kandidáty ODS, kterých do Senátu usedlo 26, následováni převážně lidmi bez politické příslušnosti.²⁹

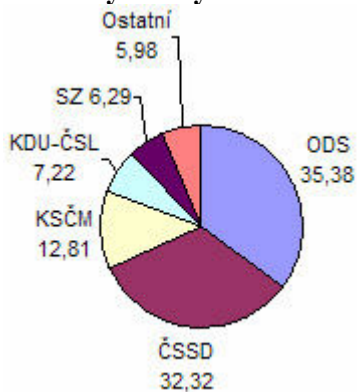
V dnešní době čekáme na změnu senátorů ve 27 obvodech. Uvidíme, zda se situace změní nebo zůstane Senát doménou pravicových voličů ODS. A bude tedy mít většinu hlasů v Parlamentu České republiky, což se ukázalo v konečném výsledku volby prezidenta republiky. Ale kdo ví, jeho další zvolení však už může být v rukou nás, občanů.

Tabulka číslo 1. Volební účast do poslanecké sněmovny ČR v letech 1990 - 2002

volby	1990	1992	1996	1998	2002
účast v %	96,8	85,1	76,4	74	58

30

Graf číslo 1. Výsledky voleb v roce 2006

31

²⁹BELKO, M. *Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848* IN volební systémy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. s.202 - 204. ISBN 80-210-3548-X

³⁰ *Internetový politologický časopis E-Polis* [online]. 2003 [cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-polis.cz/>>

³¹ *Volby 2006* [online]. 2006-03-06. [cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.finexpert.cz/>>

3 Volební systémy

3.1 Úvod do problematiky volebních systémů

Předcházející část čtenáře seznámila s vývojem volebního systému v České republice po roce 1989, představeny nám byly také výsledky jednotlivých voleb. V rámci tohoto tématu jsme si nemohli nevšimnout i několika mechanismů a technik, jež náš volební systém využíval, či se dodnes uplatňují. Abychom pochopili jejich význam a především principy, na základě kterých fungují, postoupíme do části druhé. Další kapitola bude prezentovat typy volebních systémů, se kterými se setkáváme v různých částech světa. Pokusíme se analyzovat a vysvětlit jejich strukturu na základě několika determinantů. Největší pozornost bude věnována třem základním proměnným a to sice volební formuli, velikosti volebního obvodu a volebního kvora. Charakteristika volebních soustav bude rovněž doplněna dle Arendta Lijpharta o dodatečné přidělování poslaneckých míst a strukturu hlasu. V závěru každého tématického okruhu uvedu příklad země, kde jsou dané volební systémy jeho metody a principy aplikovány.

Volební systém je jedním z pilířů a ukazatelů kvality demokratického státu, který je sledován nejen odbornou, ale i laickou veřejností. Určuje nejen stranický systém, ale i celou politickou kulturu a situaci v dané zemi. Definovat ho můžeme jako místně a časově sladěný, právně upravený proces pro ustavování volených sborů jako kolegiálních představitelů suverenity nebo samosprávy těch, kdo je ustavují. Volba zastupitelů spočívá ve výběru z více uchazečů, jež musí splnit předem určené podmínky. Samotný volební akt je vlastním rozhodnutím každého voliče.³²

3.1.1 Volební právo a funkce voleb

Než se však pustíme do zkoumání volebních systémů jako takovým, bude nutné si vysvětlit pojmy, které neodmyslitelně k volbám patří. Hlasování pro kandidáta dle osobního uvážení nám dovoluje volební právo a s ním související termíny rovné, všeobecné a přímé a samozřejmě také slůvko volby. Co nám tedy nabízí toto právo?

Volební právo je považováno jako jedno ze základních politických, ale i lidských práv člověka. Zahrnuje ho ostatně i Deklarace lidských práv přijatá v roce 1948 Valným shromážděním OSN, která o něm hovoří následovně: „ Základem vládní moci budiž vůle

³² ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 131s. ISBN 80-7178-628-4.

lidu, tato vůle má být vyjádřena pravidelně konanými a řádně prováděnými volbami, na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním ...³³

Vládní systém může fungovat pouze v případě bude li lid mít právo se svobodně vyslovit a přímo i nepřímo ovlivňovat podmínky svého bytí. Přičemž slovo svoboda je zde chápáno jako rovnocenný podíl na rozhodovacím procesu a nepřímá volba jako zastupitelská forma hlasování, kdy občané pomocí voleb nebo referendem určují osoby, které budou hájit jejich zájmy a přání. Technika voleb se uplatňuje jen v rámci různých institucí. Příkladem mohou být státní, církevní či kulturní organizace. Tato práce se ovšem dále bude soustředit spíše na volby týkající se státu s důrazem na hlasování do parlamentu.

3.1.1.1 Volby

Nyní se konečně zaměříme na termíny, o kterých jsem se v úvodu zmínila. Začneme sloven nejzákladnějším a to zní volby. Smysl voleb jsem popsala již výše. Přesuňme se tedy k otázce plnění jejich základních funkcí. V první řadě se mluví o funkci symbolické, která opravňuje existenci a fungování politického systému jako celku, druhá by pak měla vytvořit politickou elitu.

3.1.1.2 Všeobecné volební právo

Na otázku možnosti být zvolen, volit a zda je lze něčím omezit, nám odpoví rozbor volebního práva, vycházející logicky s demokratických zemí. V takovýchto státech se volební právo vymezuje jako všeobecné, rovné a přímé rozhodování tajným hlasováním. Vysvětleme si tyto termíny. Všeobecné volební právo bychom mohli popsat jako šanci každého (zletilého) občana vyjádřit svůj názor prostřednictvím voleb a tím se nepřímo podílet na politickém dění společnosti. Takováto podoba se prosadila až ve 20. století v zemích typu západoevropské a americké oblasti v době po 2. světové válce. Rovnost práva znamená, že každý člověk má jeden hlas stejnou váhu, před tím byly cennější hlasy privilegovaných vrstev obyvatelstva. Držíme-li se naší vlasti, tak vezme, že všeobecné hlasovací právo se tu uzákonilo v roce 1907, ale týkalo se pouze mužů. Ženy získaly právo volit až v souvislosti se vznikem Československa v roce 1918.

³³ *Ústava České republiky; Listina základních práv a svobod: ústavní soud, jednací řády Sněmovny a Senátu, Veřejný ochránce práv, volby do Parlamentu, kompetenční zákon, zánik ČSFR, VÚSC: podle stavu k 1.8. 2003*[online]. 2003 [cit. 2008-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/>>

3.1.1.3 Přímá volba

Co se týče přímé volby občan nevolil přímo svého zástupce, ale volitele, jež posléze vybíral poslance. Takový způsob hlasování se do současnosti zachoval například v USA při volbě prezidenta. Nyní ve většině parlamentních voleb občan hlasuje pro své poslance přímo a tajně, čímž se předchází volební manipulaci. Znamená to, že každý volič má zajištěné podmínky pro anonymní hlasování. Veřejná volba byla prováděna například zvednutím ruky (prezidentské volby v České republice v roce 2008), podepsáním kandidátní listiny nebo ústní formou.

3.1.1.4 Aktivní a pasivní volební právo

Ačkoliv slovní spojení všeobecné volební právo dává možnost volit všem občanům existují logicky jistá omezení při výkonu takového aktu. Jedná se o věkovou hranici (ve většině zemí Evropy se dospělost rovná 18. roku věku), další závazností je státní příslušnost, způsobilost k právním úkonům (nemohou hlasovat zejména duševně nemocní lidé) a posledním limitujícím kritériem je zbavení volebního práva. Z hlediska pasivního volebního práva, tedy možnosti být zvolen do zastupitelských orgánů, se určujícím limitem v dnešní době stává zpravidla věk. Příklad viz. tabulka.

3.1.1.5 Tabulka číslo 2. Volby do Evropského parlamentu v roce 1994

	Počet poslanců	Aktivní volební právo	Pasivní volební právo
Belgie	25	18	21
Dánsko	16	18	18
Německo	99	18	18
Řecko	25	18	21
Itálie	87	18	21
Spojené království	87	18	21

Nevolitelní jsou také lidé, kteří mají profesi (policista, voják, soudce, prezident), jež se neslučuje s vykonáváním funkce v zastupitelských orgánech. Reálně není rovněž působení v obou komorách parlamentu.³⁴

³⁴ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1.vydání. Praha: Radix, 2003, 184 – 191s. ISBN 80-86031-13-6.

3.2 Základní rozdělení volebních systémů

Hovoříme-li o parlamentních, ale i senátních volbách, pak vezme, že jejich obecný princip obvykle stavuje ústava některého státu, zatímco konkrétní soubor veleních pravidel vymezuje volební zákon či jakýsi volební řád. Přestože se v různých demokraciích nachází mnoho volebních mechanismů, parlament svým složením představuje pouze nepřesnou kopii rozložení politických sil ve státě. Dalo by se říci, že volební procedura jenom zjednodušuje názory a zájmy společnosti. Volební pravidla mají vliv na celou politickou konkurenci a spolupráci určitých politických subjektů, na množství politických stran, složení parlamentu a vlády.

Všeobecně jsou uváděny dva základní typy. Většinový volební systém a systém poměrného zastoupení, které se dále třídí dle několika hledisek. Zopakujme si tedy, podle jakých kritérií A. Lijphart systémy dělí:

(Nutno dodat, že většina těchto aspektů se týká proporčního systému, nikoliv pluralitního.)

1. volební formule (zda dle vzorce většinového nebo poměrného zastoupení)
2. velikosti volebního obvodu
3. dodatečné přidělování poslaneckých míst
4. volebního kvora (klauzule)
5. struktury hlasů³⁵

3.3 Většinový volební systém

Nejprve ke staršímu typu a to většinovému volebnímu systému. Ten se zakládá na mechanismu jednomandátových volebních obvodů, kde kandidát, který obdrží většinu hlasů, dostává poslanecký mandát a jako jediný reprezentuje občany z daného obvodu, jež ho volili. Z celostátního hlediska pak vítězná strana s nejvyšší pravděpodobností získává větší zastoupení v parlamentu, než její odpovídající zisku. Přejděme k bližšímu zkoumání většinového systému a to dle prvního kritéria Lijpharta., který tento systém dělí na tři základní volební formule, ukazuje se tedy ve třech hlavních typech.

3.3.1 Princip relativní (prosté) většiny

První je formule relativní většiny, která se zároveň považuje za nejjednodušší způsob volby. Poslanecký mandát získá ten, kdo v daném jednomandátovém obvodě získá nejvíce hlasů, přičemž není důležité, jaký počet hlasů ho dělí od kandidáta na druhém místě. Teoreticky může kandidát zvítězit o pouhý jeden hlas. Stejně jako ostatní většiny techni-

³⁵ Tamtéž,.. 195.

ky, se i tady hlasuje v jednomandátových okruzích, a to pouze v jednom kole. Při takové volbě je stát rozdělen na tolik volebních obvodů, kolik poslanců usedá v dolní komoře parlamentu. Často bývá tento model nazýván jako „vítěz bere vše“. Relativně většinový systém fungující na základě jednomandátových obvodů se poprvé objevil v britských koloniích na americkém území a posléze se začal používat i v samotném Spojeném království, kde se stal konečnou verzí hlasování až od roku 1885. Jak již bylo zmíněno, dnes se praktikuje i v USA a Kanadě.³⁶

3.3.1.1 Spojené království Velké Británie a Severního Irska

V předchozích částech jsem se pokusila popsat formuli relativní většiny obecně, nyní si na příkladu tradičního státu s užíváním této metody ukážeme její konkrétnější a praktičtější stránky. Vybrala jsem tedy Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Výběr poslanců do Dolní komory (House of Commons) probíhá v 651 volebních obvodech a to od roku 1992. Kandidát musí být navržen nejméně 10 voliči, předpokládá se, že v daném okruhu nebydlí a dosahuje 21 let věku. Nominovaná jména jsou uváděna na kandidátních listinách v abecedním pořadí. Občané si tedy nevolí stranu, ale zástupce volebního obvodu. Do roku 1970 se dokonce neuváděla u jednotlivých kandidátů ani stranická příslušnost. Nyní existuje možnost, aby se budoucí zástupce charakterizoval maximálně šesti slovy a všechny strany připisují svůj název.

³⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002, 145–146s. ISBN 80-7178-628-4.

Tabulka č. 3 Kandidátní listina ve Spojeném království

<p style="text-align: center;">1 Brooke</p> <p>(Petet Leonart Brooke, of 110a Ashley Gardens, London SW1. Konzervativec)</p>
<p style="text-align: center;">2 Jones</p> <p>(Stephen Philip Jones, of 37D Ilminster Gardens, london SW11 1P.I. Kandidát Labouristické strany)</p>
<p style="text-align: center;">3 Litvin</p> <p>(Victor Litvin, og 81 Marley Walk, Station Parade, NW2 4PY. Konzervativec, pro jaderné zbraně, práva homosexuálů)</p>
<p style="text-align: center;">4 Reeve</p> <p>(Anthony Reve, of 207 Coed-y-Gores, Llanedeyrh, Cardiff CF3 7NL. Národní fronta)</p>
<p style="text-align: center;">5 Spence</p> <p>(Alan Walter Spence, of 35 russell Chambers, Bury Place, London WC1. Komunistická strana)</p>

Volič křížkuje kandidáta, kterého si vybral. Většinou dochází k velkým rozdílům mezi jednotlivými státy království i přesto, že volební teritoria jsou vzhledem k počtu voličů téměř stejná. Nejvíce poslaneckým mandátů připadne na Anglii, druhé je Skotsko, následuje Wales a zakončuje Severní Irsko. Díky takovým volebním výsledkům se často přehodnocuje velikost volebním okruhů. Přesuňme se od volebních obvodů na celostátní úroveň, tedy celkové složení Dolní komory. V Británii i dvě strany s procentuálně podobným ziskem mohou získat diametrálně odlišný počet křesel v parlamentu. Příčinou se skrývá v smyslu relativně většinové volby v jednomandátovém volebním obvodu. V tomto systému vítězí vždy jen jeden, z čehož vyplývá, že zvítězí strana s vyšší koncentrací voličů v jednom místě, na rozdíl od té druhé, jež má své voliče rovnoměrně rozvrstvené po celé zemi. Věnujme se nejprve stranám s rozptýlenou voličskou podporou. Strany s takovým označením i v případě 25% celostátního zisku, neobdrží tolik mandátů, aby dosáhly poměrného zastoupení v Dolní komoře. Mezi strany s rozptýlenou voličskou základnou v Británii zařazujeme Liberální stranu, ale patří sem i extremistické typy stran od krajně pravicových po krajně levicové (Národní fronta a Komunistická strana), které díky slabé voličské podpoře a taktickému rozhodování pro stranu, jež bude pravděpodobně zvolena,

nedosahují žádného křesla v parlamentu. Forma tohoto volebního systému směřuje k omezování extremistických sil na obou stranách politického spektra, což se ovšem může vymknout v situacích hlubokých rozporů společnosti. Tyto chvíle mohou vést i prosazení extrémních zájmů mimoparlamentním způsobem (teroristické organizace v Severním Irsku). Díky těmto negativním důsledkům byly posléze změněny volby do Evropského parlamentu a na lokální úrovni. Dnes probíhají na základě poměrného zastoupení. Kromě stran, jež mají rozptýlenou voličskou základnu, existují i strany opírající se o koncentrovanou voličskou podporu. Jedná se převážně o malé, ale silné strany na oblastní úrovni, které fungují na základě etnického či náboženského principu. V Británii sem patří zejména Skotská národní strana, Irští nacionalisté, Welští nacionalisté a Ulsterští unionisté. V celostátním měřítku dosahují kolem 1% hlasů a které v mnoha volebních obvodech ani nenominují své zástupce, ale dosahují téměř poměrného zastoupení. Obecně lze říci, že princip relativní většiny odměňuje i stranu, která se umístila na druhé příčce. Strany na dalších místech (počínaje třetí) získají nepoměrně menší počet poslaneckých křesel. Tímto stylem britský volební systém uměle vytváří parlamentní většinu jedné strany a silnou stranu opoziční. Takovému systému se říká systém dvou politických stran. Ve Spojeném království jsou takovými stranami Konzervativci a Labouristé.

Posledním bodem systému relativní většiny je zkoumání z hlediska tzv. nových rozporů, které se týkají hlavně ochrany životního prostředí, ale i ostatními problémy související s nárůstem různých technologií a vyspělostí společnosti. Britský politický mechanismus brání vzniku těchto nových stran začleňováním takových témat do tradičních stran.

37

3.3.1.1.1 Výhody a nevýhody relativní většiny

Podívejme se na nevýhody takového způsobu volby. V tomto systému stačí kandidátovi pro zvolení méně než nadpoloviční většina hlasů. Z toho vyplývá, že se poslancem stane člověk, pro kterého nehlasovala většina voličů v daném obvodu. Tento systém tedy vykazuje nepoměrné zastoupení na úrovni těchto území a navíc vyvolává tzv. taktické hlasování, kdy voliči přemýšlení nad celkovými dopady relativně většinového principu. Často tedy nehlasují zcela upřímně, protože vědí, že kandidát, kterého preferují zvolen nebude a jejich hlasy propadnou. Proto raději volí zástupce (stranu), která má výherní potenciál, aby zabránily vítězství stran, jejíž vítězství si nepřejí. Důsledkem je zkreslené rozložení politických sil ve státě a nepoměrné zastoupení na úrovni volebních teritorií.

³⁷ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1.vydání. Praha: Radix, 2003, 205 – 218s. ISBN 80-86031-13-6.

Naopak mezi klady lze uvést personalizaci voleb a zastoupení v rámci obvodů. Personalizace znamená větší orientaci voliče na osobnost, než tomu je v systému poměrného zastoupení. Úspěch nezávislého kandidáta tu není příliš reálný, protože prvotní výběr kandidátů na listiny má v rukou strana. Udržují si tak stranickou disciplinu, i tak mají občané možnost volit konkrétního člověka. V jednomandátových okruzích tak dochází k většímu zosobnění politických programů a stran. Voliči si v parlamentních volbách vybírají v podstatě také ministry i předsedu vlády, jelikož strany vyhlašují předem, kdo usedne ve vládě. Jako klad většinového systému se jeví i další prvek a to sice teritoriální zastoupení. Vzhledem k jednomu poslanci na jeden mandát se takovým pojmem dá označit těsnější vztah voliče a poslance. Zástupce zvolený v daném obvodě je odpovědný za řešení různých problémů ve své oblasti a voliči se na něho mohou přímo obrátit se svými starostmi. V případě, že tak poslanec nejedná, musí si být vědom nepravděpodobného zvolení v příštích volbách.³⁸

3.3.1.1.2 Úpravy systému relativní většiny

System relativní většiny dostal i jakýchsi úprav. Jednu z nich představuje simultánní hlasování, kdy strana nabízí více kandidátů a mandát dostane strana, jež má největší počet hlasů a konkrétní místo obdrží její nejsilnější kandidát. Takový uchazeč teoreticky mohl dostat méně hlasů než kdosi ze poražené soupeřící strany. Další korekce stanovují pro poslanecké křeslo podporu širší části voličů ve svém volebním okruhu, než pouhou relativní většinu z prvního kola hlasování.³⁹

3.3.2 Absolutně většinový princip

Zásada absolutní většiny určuje, že do funkce je zvolen uchazeč, který získal nadpoloviční většinu všech platných hlasů. To znamená 50 % + nejméně jeden hlas. Aplikace této podmínky jsou doplněna o další pravidla v případě, že v prvním kole nikdo nezíská požadovanou voličskou podporu. Poté se tedy musí uspořádat kolo druhé, kde se utkají dva nejsilnější kandidáti, někdy je možné nasadit i nové uchazeče. Pro úspěch v druhém kole postačuje prostá většina.⁴⁰

³⁸ KLOKOČKA, V. *Volby v pluralitních demokraciích*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1968. 93 – 116s. ISBN nemá.

³⁹ ŠEDO, J. *Volební právo a klasifikace volebních systémů*. IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Většinové volební systémy. S.20. ISBN80-210-3548.

⁴⁰ KREJČÍ, O. *Kniha o volbách*. 1. vydání. Praha: Victoria publishing, 1994. 314s. ISBN 80-85605-88-0.

3.3.2.1 Francouzské parlamentní volby

Formule absolutné většinová se v parlamentních volbách poprvé objevila ve Francii roku 1789. Volby tzv. generálních stavů probíhaly ve třech kolech. Poslední forma volby se ustálila až v roce 1958 (Pátá republika), kdy už mluvíme o systému absolutní většiny, tak jak je známý dnes. Takový způsob hlasování se prosazoval i dalších zemích jako byly státy Beneluxu, Německa, Rakouska, Maďarska či Itálie a to až do vzniku systému poměrného zastoupení.

Zůstaňme tedy u francouzských parlamentních voleb. Systém většiny se zde projevuje ve dvoukolové variantě (někdy nazýván jako dvoukolový systém), jež mísí prvky relativní a absolutní většiny. Průběh voleb spočívá opět v jednomandátových obvodech. Těch je tolik, kolik zastupitelů usedá v dolní komoře parlamentu (577). Na zvolení v prvním kole ovšem nestačí pouhá relativní většina, ale nadpoloviční většina všech platných hlasů při účasti aspoň jedné čtvrtiny občanů. Účastní se ho většinou pět až šest osobností z malých i velkých stran. Pouze v malém množství obvodů obdrží některý z kandidátů více než 50% hlasů. S největší pravděpodobností se vítězi stávají ti, kteří získají ve volebním okruhu nejvíce hlasů. Slabší uchazeči odstupují a začínají podporovat kandidáta, který pro ně představuje menší zlo. Kde není kandidát vybrán, což se zpravidla nepodaří ve většině obvodů, následuje druhé skrutinium. Kde už musí být definitivně rozhodnuto.

Do druhého kola postupují dva neúspěšnější kandidáti z prvního skrutinia (případně další), kteří obdrželi alespoň 12,5 % hlasů voličů. V případě Francie proti sobě stojí kandidáti z levice a pravice. Levá část politického spektra (socialisté a komunisté) se domluví a podporují osobnost z řad té strany, které má větší potenciál k úspěchu. Občas ovšem tento příklad neplatí v závislosti na antidemokratickém smýšlení komunistů. K zisku zákonodárného postu tentokrát stačí prostá většina hlasů.

Z pohledu disproporčních výsledků je tento systém velice podobný formuli s relativní většinou hlasů. Mění se tak ale soupeření politických stran. Přejít od systému poměrného zastoupení tady nastal v průběhu 50. let, kdy docházelo nestabilnímu vládnutí parlamentních většin a následným politickým krizím. K uklidnění poměrů měl vést právě zavedení většinového volebního systému. Pro Francii, ale nebyl přijatelný model dvou politických stran, protože zde existovaly rozpory od náboženských po ženskou otázku. Řešením pro spolupráci stran, formování jasné parlamentní většiny a omezení vlivu extrémních snah se ukázalo zavedení dvoukolového volebního systému.

Vyhodnocování výsledků probíhá v 577 jednomandátových teritoriích, z nichž 22 se nachází ve francouzském zámoří. Občané dostávají oddělené hlasovací lístky se jménem každého uchazeče zvlášť. Volič si vybere jednu z kandidátních listin, jež vloží do volební urny. I v tomto systému nejvíce získají dvě nejsilnější strany nebo koalice, jejichž parlamentní zastoupení je neúměrně vysoké. Smůlu mají strany střední a malé.⁴¹

Dalo by se říci, že v dvoukolovém většinovém systému mezi nejdůležitější faktory patří za prvé kolik osob kandiduje, jelikož velký počet uchazečů zvyšuje rozptýl hlasů, a tak o vítězi rozhodne spíše náhoda. U druhého významného činitele ovlivňujícího výsledek voleb záleží na tom, kdo proti sobě utká v druhém kole voleb.

3.3.2.2 Výhody a nevýhody absolutní většiny

Výhody a nevýhody dvoukolového většinového systému. Určitým handicapem tohoto principu volby je opět nerovnoměrné politické uspořádání. Výhoda se ukáže hned v druhém kole, kdy má volič znovu šanci podpořit jiného kandidáta. Obecně lze říci, že tento systém více odpovídá rozčleněné a polarizované politické kultuře. Někdy se proto hodnotí jako lepší varianta většinového volebního systému.⁴²

3.3.3 Systém alternativního hlasování

Mezi většinové volební principy patří také tzv. hlasování alternativní. Občas se hodnotí jako skutečný většinový systém. Jedná se o volbu v jednomandátových obvodech a požaduje se získání absolutní většiny hlasů. Volba probíhá jenom v rámci jednoho kola. Volič má kromě jednoho hlasu i právo využít preferenčního hlasování. Svůj hlas mohou udělit více než jednomu kandidátovi. Prostřednictvím preferencí se očíslovuje osobnost dle vlastních sympatií. V rukou tedy občan drží individuální hlasovací lístek s vlastním pořadím kandidátů. V případě, že při prvním součtu nikdo nedosáhl nadpoloviční většiny, pokračuje se vyřazováním nejslabších kandidátů. Jejich hlasy jsou následně přerozdělovány a připočítávány ve prospěch těch kandidátů, kterým připadly druhé, třetí a další preference, v následujících skrutiniích. Tímto způsobem se pokračuje do doby, dokud jeden z kandidátů nepřekročí hranici 50% voličské podpory. Již bez přítomnosti voliče. Jedná se tedy o jednokolový většinový systém.

⁴¹ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1. vydání. Praha: Radix, 2003. 218 – 229s. ISBN 80-86031-13-6.

⁴² CHYTILEK, R., HUŠEK, P. *Většinové volební systémy* IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Systém spojující absolutní většinu s relativní. s. 77 – 79. ISBN 80-210-3548-X

3.3.3.1 Výhody a nevýhody alternativní většiny

Klady takového hlasování jsou spatřovány v menším plýtvání voličských hlasů a zvolený poslanec vždy dostane nadpoloviční většinu, z čehož vyplývá i zisk reprezentativnějšího mandátu. V potaz se bere i citlivé zohlednění politických preferencí názorů voličů. Negativa jsou spatřována v nedostatečném rozčlenění politických stran a tudíž i názorů v parlamentu. Často se kritizuje také za to, že nutí voliče udělovat preference každému kandidátovi. Metoda alternativního hlasování se používá v parlamentních volbách v Austrálii.

Hodnocení volebního systému na základě velikosti volebního obvodu stanovuje počet poslaneckých mandátů určených pro daný volební okruh. Z předešlého textu je patrné, že většinový volební systém pracuje pouze s jednomandátovými okrsky a ze dvou kandidátů je zvolen pouze jeden. Na velikosti volebního obvodu tedy nezáleží. Zbylá kritéria se netýkají většinového systému, ale struktura hlasu ano. Kategorický hlas určený pro kandidátka jednoho polit. subjektu se užívá ve formuli relativní většiny v V.B a USA.⁴³

3.3.4 Úpravy většinového volebního systému

Doba před prosazením a zavedením poměrného systému přinesla další volební techniky, jež měly zlepšit zastoupení menších politických stran. Mezi takové metody patří princip omezeného hlasu, kde volič disponuje s menším počtem hlasů, než je počet mandátů, jež mají být v určitém vícemandátovém volebním obvodu obsazeny. Tím se omezuje síla velkých politických subjektů a slibuje lepší vyhlídky pro malé strany. Způsob tohoto hlasování se uplatňuje v Japonsku a senátních volbách ve Španělsku. Další forma většinové volby posilující proporcionalitu výsledku a zvýhodňující menšinová uskupení je tzv. blokové hlasování. Poslední verzí je kumulativní hlasování, kde se hlasuje ve vícemandátových obvodech. Volič rozdává tolik hlasů, kolik se obsazuje poslaneckých křesel. Volič má právo své hlasy udělit jednotlivým uchazečům, nebo je může všechny dát pouze svému favoritovi (kumulovat je), čímž posílí pravděpodobnost zvolení vlastního kandidáta. Dnes se příliš taková metoda nepoužívá.⁴⁴

⁴³ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002, 150s. ISBN 80-7178-628-4.

⁴⁴ CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Směšené volební systémy*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš čeněk, 2003. 21 – 24s. ISBN 80-86473-44-9.

3.4 Systémy poměrného zastoupení

Přejdeme k druhému základnímu typu volebních systémů. Systému poměrného zastoupení, jež dnes představuje nejrozšířenější a zároveň nejrozmanitější formu hlasování. Smyslem takového hlasování je, na rozdíl od většinového systému, co nejpřesnější převedení hlasů, které získala daná politická strana ve volbách, na odpovídající počet mandátů. Výsledkem by mělo být rovnoměrné rozložení politických sil včetně těch menšinových. Rozlišují se zde dva elementární druhy.

3.4.1 Systémy kandidátních listin

Prvním je systém volební listiny využívaný ve většině zemí Evropy, kde počal i jeho vývoj. Řešila se tu otázka, jakým způsobem budou v legislativě zastoupeny i menšiny (etnické, náboženské, zaměřené na město či venkov). Cesta se měla ukázat v podobě nové metody voleb. Poprvé byl systém poměrného zastoupení předveden v národnostně nesourodých zemích a to sice v Dánsku (1855), ve Švýcarsku (1891), v Belgii (1899) a dokonce na Moravě v roce 1905. Přijetí proporčního systému souviselo velkou měrou s rozvojem volebního práva. Další příčinou pro zavedení toho systému se stalo období po první světové válce v odmítání socialismu.

Mechanismus proporčního systému spočívá v hlasování ve vícemandátových obvodech. Voličům se předkládá kandidátní listina, jež obsahuje nominaci předních stranických osobností. Občan si spíše vybírá politickou stranu, než konkrétního kandidáta. Ze stranické soupisky je zvolen takový počet poslanců, který se rovná procentuálnímu zisku strany v daném volebním obvodu. Takovýto systém je na rozdíl od většinového mnohem složitější v přepočítávání hlasů na poslanecké mandáty.⁴⁵ Z hlediska Lijphartova členění dle volební formule, rozlišujeme dva druhy převodu hlasů na mandáty.

3.4.1.1 Systém volební kvóty

Základním principem přepočtu hlasů je systém volební kvóty (někdy číslo či kvocient) představuje množství hlasů, jež musí získat určitý hlasovací lístek, aby měl nárok na přidělení jednoho mandátu. Díky velké pravděpodobnosti, že nebudou podle stanovených kvót rozděleny všechny mandáty, obsahuje tato metoda úpravy umožňující alokaci případných neobsazených mandátů. Přidělování křesel probíhá tak, že politický subjekt získá

⁴⁵ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1. vydání. Praha: Radix, 2003, 225–228s. ISBN 80-86031-13-6.

tolik mandátů, kolikrát se celá kvóta vejde do počtu hlasů dosažených stranou. Základní vzorec vypadá následovně:

$$Q \text{ (kvóta)} = \frac{H}{\text{všechny hlasů}}$$

$$M \text{ (všechny mandáty)} + n \text{ (jakékoliv číslo, vždy 0 neo záporné)}$$

Mezi Další volební kvóty, se kterými se můžeme setkat řadíme:

- **Automatickou (neměnná, uniform)** - předem daný počet hlasů potřebných k dosažení poslaneckého křesla, který stanovuje samotný zákon, konečné množství mandátů závisí na volební účasti
- **Hareovu – $Q=H/M$** (kvóta odpovídá celkovému množství hlasů děleného celkovým počtem mandátů), původní metoda, kde $n=0$, vždy zůstane mnoho křesel neobsazeno
- **Hagenbach – Bischoffovou – $Q=H/(M+1)$** , zde se za n dosazuje 1, jež má zajistit přidělení většího počtu mandátů na první pokus
- **Droopova – $Q=H/(M+1) +1$** , váže se na systém jednoho přenosného hlasu, její smysl spočívá v e vypočtení nejnižšího možného čísla, na jehož základě se přidělí mandát (není možné přidělení většího množství křesel, než má být)
- **Imperialiho – $Q=H/(M+2)$** , číslo dvě snižuje počet neobsazených křesel, roste však riziko přidělení více mandátů, používá se tam, kde se o postu uchází velký počet politických subjektů, jež riziko eliminují
- **Modifikovanou, posílenou – $Q=H/(M+ 3...n)$** , znovu hrozí možnost výskytu mandátů navíc
- **Hare/Niemayerovou – $M_{\text{(strany)}} = H_{\text{(strany)}} \times M/H$** , rozděluje přímé počty mandátů pro jednotlivé strany (kandidáty), používá se v semiproporčním systému v Německu ⁴⁶

Zpravidla není možné, aby všechny zvolené osobnosti v daném obvodu, obdrželi přesně stanovený počet hlasů určený pro tuto oblast. Pokud se totiž nepodaří v tom kterém obvodě splnit volební číslo (množství poslanců, jež vysílá obvod do Sněmovny), dochází k užití metody tzv. volebního aritmetiky. Děje se to tak, že kromě prvního sčítání hlasů – prvního skrutinia, následují skrutinia další. K přidělení zbytku hlasů je tedy nutné vybrat některou z dodatkových metod převodu hlasů na zbylé mandáty. Zde přichází na scénu metoda největších zbytků, kde dostanou nerozdělené mandáty ty strany, které vykazují

⁴⁶ CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smišžené volební systémy*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš čeněk, 2003. 19 - 21s. ISBN 80-86473-44-9.

nejvíce nevyužitých hlasů a metoda největších průměrů, u které nepřidělená křesla získá politický subjekt s největším průměrem hlasů na mandát. Tato metoda dává možnost pro dosažení většího počtu poslaneckých míst.

3.4.1.2 Metody volebního dělitele

V současnosti je nepoužívanější metodou pro výpočet mandátů systém volebního dělitele. Přidělování křesel podle volebního dělitele prezentuje číselnou řadu, kterou jsou děleny zisky stran. Poté jsou posty rozdělovány až do splnění potřebného množství stranám s největším podílem na tomto dělení. Díky tomuto principu se zaručuje obsazení všech křesel v rámci obvodu. Pro přidělování na více úrovních je nutností předběžné vyčlenění jistého počtu křesel pro jinou úroveň. Seznámíme se s těmito děliteli:

- **d'Hondtova metoda** – nejčastější forma, dělí se množství všech platných hlasů řadou celých čísel, začíná 1, svůj první mandát dostane strana na základě dělení jedničkou, druhý po dělení dvoujkou, třetí číslem 3
- **Saint-Lagueova metoda** – dělí řadou lichých čísel,
- **Modifikovaný Saint-Lague** – dělí číslem 1.4 (znesnadňuje vstup malých stran k prvnímu mandátu)
- **metoda Imperialiho** - dělí řadou čísel 2,3,4,5, (naopak zvyhodňuje velké politické subjekty)
- **Huntingtonův dělitel** – dělí soustavou čísel 1.41;2.45;3.46;4.47...,
- **Dánský dělitel** – požívá řadu čísel 1,4,7,10 První dvě jsou výhodnější spíše pro větší politické strany, zatímco posledně jmenovaná nahrává menším politickým subjektům. Všechny ale směřují k dosažení proporcionalnímu rozdělení mandátů.

Z hlediska stranické soupisky nejde o pouhé rozčlenění poslaneckých postů mezi politické strany, ale i o to, který kandidát z kandidátní listiny má právo získat křeslo zákonodárného orgánu. Na základě voličovi možnosti vyjádřit se ke kandidátní listině se rozlišují tři typy soupisek.

- **přísně vázaná listina** – neumožňuje preferenční hlasování, občan nemůže ovlivnit pořadí kandidátů na listině, získávají mandát podle stanoveného pořadí na kandidátce, tato listina se používá v Portugalsku a Španělsku
- **volná listina** - dovoluje preferenční hlasování, volič má možnost zakroužkovat tolik poslanců, kolik se jich obsazuje v daném obvodu, existuje zde i výběr kandidátů napříč jinými stranami = panašování (oslabuje systém poměrného zastoupení a

často vede k vnitrostranickým rozepřím), volič má právo sestavit i vlastní hlasovací lístek

- **vázaná listina** – omezené preferenční hlasování, volič mění pořadí pouze v rámci jedné stranické soupisky

V obou možných případech se však pořadí na kandidátce změní pouze tehdy, jestliže tak učiní větší množství občanů. Taková situace ovšem nenastává příliš často. Mnohokrát se také můžeme setkat s různými způsoby sdružování jednotlivých kandidátek. Caramani rozlišuje tyto druhy hlasovacích lístků:

- **propojení listin jedné strany z většího počtu volebních okrsků** (kvůli lepšímu přístupu k zákonodárným křeslům v případě voleb v menších obvodech)
- **vytvoření kartelu z více stran v daném volebním teritoriu** (zesílení možnosti dosažení mandátu při systému volebního prahu s metodou největšího zbytku, nebo pro překročení stanoveného limitu za účelem zisku prémie)
- **sestavení vyššího množství kandidátek v rámci jednoho obvodu** (kde se zisky před rozdělením poslaneckých míst sečtou)⁴⁷

3.4.1.2.1 Nizozemský model listinných systémů

Modelovou zemí s uplatněním vázané kandidátní listiny je Nizozemí, jehož volební soustavu se pokusím představit pro konkrétnější vysvětlení jeho fungování. Celá země se zde stává jedním volebním obvodem. Stát zde určuje minimální kvorum pro vstup do parlamentu na dosažení 0.67 % hlasů. V konečném výsledku jsou tedy politické síly zastoupeny ve velkém poměru. Mezi další důležité prvky systému patří potlačení personalizace voleb, protože strany rozhodují o výběru kandidátů. Volič má možnost změnit pořadí na hlasovacím lístku pomocí svých preferenčních hlasů. Do zdejšího parlamentu se volí 150 zákonodárců, aby se uchazeč stal poslancem musí hlasy občanů projít dvoustupňovým procesem. Nejprve se zrodí kandidátní listiny na úrovni 18 volebních obvodů separátní (oddělené) stranické soupisky, jež se nakonec sjednotí do jednoho hlasovacího lístku. Poslanecké posty se přidělují jednotlivým stranám na základě poměrného zisku v rámci celého státu. Strana dostane tolik křesel, kolikrát splní volební číslo (celkové množství hlasů dělené počtem mandátů v zákonodárném sboru). Na zbylá místa jsou dosazováni kandidáti s užitím d'Hondtovy metody největšího průměru, jež nahrává větším stranám. Přeměna

⁴⁷ HAVLÍK, V., ŠEDO, J., ČALOD, D. *Systémy poměrného zastoupení*. IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Listinné poměrné volební systémy. s. 116 – 126. ISBN 80-210-3548-X.

hlasů na poslanecké mandáty záleží na tom, kolikrát politický subjekt dosáhne volebního čísla, pokud například naplní toto číslo padesátkrát, obdrží 50 zákonodárných míst. Konkrétně jsou většinou zvoleni osobnosti určené stranou na základě jejich zásluh a zkušeností. Shrneme – li tedy výhody systému vázané listiny, vezme, že mezi ně patří vyšší zastoupení menšin, žen a vysoká proporcionalita. Závadou se může zdát odosobnění poslanců a nemožnost oblastního zastoupení.

3.4.1.2.2 Švýcarský systém volné listiny

Nyní přejdeme k metodě volné listiny, která se používá ve Švýcarsku. Tento stát uplatňuje volební metody, kde se nachází prvky přímé demokracie, a zároveň tolerují princip federalismu. Na úvod je nutné uvést, že Švýcarsko je jednou z nejvíce rozčleněných zemí. Jednotlivé kantony odpovídají rozvrstvení obyvatelstva na etnických i náboženských hledisek. Nejpočetnější skupinu tvoří Němci následováni Francouzi, Italy a doplňovány Rétoromani. Kantony si zde udržují celkem velkou autonomii, proto probíhají volby jak na celostátní, tak i na úrovni kantonů. Proporční mechanismus není soustředěn pouze na parlamentní volby, ale i na formování exekutivy. V rámci voleb se rovnou vybírá sedm stálých členů vlády na funkční období čtyř let, přičemž všichni členové zastupují nejdůležitější strany. Kantony tak dosáhnou poměrného zastoupení. Kromě proporčního principu obsahuje švýcarský systém i přímou účast občana na politickém dění státu. Způsob jakým tak činí je právě systém volné listiny. Volič má velké možnosti při volbě uchazeče prostřednictvím preferenčních hlasů, čímž klesá úloha politické strany, a zároveň roste vliv samotného občana. Z pohledu volebního mechanismu jako takového na rozdíl od Nizozemí se ve Švýcarsku volí v 26 volebních obvodech. Tento počet se rovná množství 26 kantonů. Do švýcarské Národní rady (dolní komora parlamentu) se vybírá 200 zastupitelů. Množství získaných mandátů se zjišťuje podíle kantonálního obyvatelstva na celkovém počtu populace. Větší zástup poslanců přichází z řad největších kantonů, zatímco ty nejmenší jenom jednoho. Jako příklad lze uvést nejpočetnější Curych, ze kterého se vyše vždy 35 poslanců. V podstatě to znamená, že čím větší kanton, tím větší množství křesel a naopak. Z tohoto pohledu je jasné, že tento způsob vede k nerovnoměrnosti výsledků. Malé kantony jsou v rámci velikosti obvodu jednomandátové a volby tu probíhají na základě relativně většinového principu, kdy vítěz bere vše. Z toho vyplývá, že menšinové strany mají šanci zejména ve větších kantonech. Stejně tak jako v jiných systémech poměrného zastoupení i zdejší voliči obdrží stranickou soupisku, rozdíl je však v tom, že volič má právo preferenčního hlasování nejen v rámci jedné stranické soupisky. Bližší specifikace zní takto. Občan ve svém kantonu dostane hlasovací lísek, kde jsou sepsána jména kandidátů nominovaných

stranou a odpovídající počtu vysílaných poslanců v určitém kantonu. Pořadí na soupisce není navrhováno stranou, sestavuje se podle abecedy. Řazení navržených má na starosti sám volič. Upřednostňuje tolik poslanců, kolik je mandátů. Vytvoří si tak vlastní listinu, kde může určovat pořadí kandidátů, některé může vyškrtnout a jiným darovat i dva preferenční hlasy. Další pravomoc spočívá také ve vpisování členů z kterýchkoliv jiných stran. To je však možné pouze v případě, že ani jeden z navržených neobdržel více než dva preferenční hlasy a není větší než množství mandátů. Na úrovni kantonu je ze stranických listin vítězem ten kandidát, jež obdržel nejvyšší počet preferencí. Hodnocení tohoto systému tentokrát začnu negativy, vlastně jediným- Domnívám se totiž, že Švýcarský volební styl zejména pak způsob zjišťování vítězných kandidátů je velice složitý. Pozitiva spatřuji ve velké svobodě voliče způsobující oslabení politických stran, regionální zastoupení a stejně tak i odraz zájmů a politického smýšlení občanů.⁴⁸

3.4.2 Metoda jednoho přenosného hlasu

V další části postoupím od systémů kandidátních listin k systému jediného přenosného hlasu, který někdy bývá zařazován do tzv. poloproporčních volebních systémů (Lijphart)⁴⁹. Používá se i v různých typech voleb převážně v bývalých britských koloniích, proto je někdy nazýván britským systémem poměrného zastoupení. Metoda jednoho přenosného hlasu umožňuje prolínání poměrného hlasování a personalizované formy volby (podobá s většinovým alternativním hlasováním), přičemž klade větší důraz na osobnost kandidáta. Konečné rozdělení poslaneckých křesel politickým stranám v určitých volebních okruzích však odpovídá poměrnému rozložení hlasů kandidátů. Obecná definice zní takto, volič disponuje jedním hlasem, jež přidělí konkrétnímu uchazeči a označí ho číslem 1. Poté může vzestupně očíslovat další kandidáty (2,3,4...), tím určí, komu má být jeho hlas převeden, jestliže jej kandidát a první preferencí nezužítkuje. Vítězem se stane kandidát překračující tzv. Droopovu kvótu. Zpravidla se tento systém uplatňuje v malých a středních volebních obvodech. Ukázalo se, že velká volební teritoria předkládala velmi obsáhlé hlasovací lístky, tím následovalo velice složité přepočítávání.(viz. Výše) Příklad takového hlasování viz. tabulka níže.

⁴⁸ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1. vydání. Praha: Radix, 2003. 225 - 236s. ISBN 80-86031-13-6.

⁴⁹ CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. 1.vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 24s. ISBN 80-86473-44-9.

Tabulka č. 4 Hlasování způsobem jednoho přenosného hlasu (jednotlivé kroky)

Kandidát	1. krok	2. krok	3. krok	4. krok	5. krok	6. krok	7. krok
A	1500	1001	1001	1001	1001	1001	1001
B	600	814	814	814	1114	114	114
C	150	328	378	390	-	-	-
F	700	700	700	750	750	910	940
G	300	300	300	410	410	-	-
H	200	200	200	-	-	-	-
K	400	461	600	610	690	880	963
L	100	146	-	-	-	-	-
M	50	50	-	-	-	-	-
nepřenosné	-	-	7	25	35	95	95

50

Tímto způsobem vybírají své poslance lidé v Irsku, na kterém si představíme konkrétní volební postup.. V této republice se volí 166 poslanců v 41 volebních okruzích. Volební obvody jsou vícemandátové a zpravidla vysílají 3 až 5 poslanců. Uchazeč získá mandát, jestliže splní tzv. Droopovu kvótu, což je podíl celkového počtu platných hlasů a počtu míst zvětšeného o jednu + 1. Průběh voleb odstartují hlasovací lístky s abecedním pořadím kandidátů ze šech stran. Ty mohou nominovat 3 až 5 uchazečů, podle toho, jak odhadují své šance. Občan nezaškrťává stranu jako celek, ale seřazuje kandidáty podle vlastních preferencí. Záleží jenom na něm, zda volí členy jedné nebo více stran. Svého favorita volič označí číslicí 1, může však vzestupně očíslovat i ostatní kandidáty. Princip takové volby tedy zabraňuje zvolení nechtěného kandidáta. První skrutinium většinou nepřináší konečné výsledky, proto musí následovat druhá, třetí i další sčítání, jež využívají přenosu preferenčních hlasů a určí, kdo se stane poslancem. Přenos hlasu z kandidáta voličem nejvíce upřednostňovaného na uchazeče s druhou a menší preferencí probíhá dvěma základními způsoby. Varianta shora přerozděluje hlasy kandidáta, jež překonal dané mandátové číslo. Takové hlasy se přenášejí dle určeného koeficientu ve prospěch kandidátů na druhém místě. Metoda zdola se dostává na řadu až v případě, že ani při rozdělení přebytečných hlasů neznáme jména nových poslanců. Tento mechanismus je stejný jako alternativní hla-

⁵⁰ HAVLÍK, V., ŠEDO, J., ČALOUŠ, D. *Systémy poměrného zastoupení*. IN Volební systémy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Listinné poměrné volební systémy. s. 106 – 111s. ISBN 80-210-3548-X.

sování ve většinovém volebním systému. Vyřazením nejslabšího kandidáta dojde k přenosu druhých preferencí pro jiné kandidáty. Obě metody se uskutečňují tak dlouho, dokud není obsazen celý parlament. Důležitá je zmínka o nepřenosných hlasech, kde s prvními preferencemi. Ty nelze přenášet, není ostatně komu. Někdy dochází k uplatnění třetí i dalších preferencí, pokud některý z těch, jimž byla dána druhá preference, byl vyřazen nebo splnil Droopovu Kvótu. Tak se může stát, že volič využije svého hlasu ještě jednou ba i několikrát (uplatnění druhé a další preference). Celé klání však probíhá pouze v jenom kole, proto se systém nazývá jediné přenosné hlasování. Jako klad tohoto systému se jeví velká svoboda voliče při seřazování kandidátů a rovněž možnost kontrolovat využití svého hlasu. Vyzdvihována je také upřímnost voliče, protože se ví, že i když je jejich první preference určena pro neoblíbeného politika, jejich hlas bude s největší pravděpodobností využit prostřednictvím dalších preferencí. Právo volit si konkrétního zástupce přispívá k bližšímu vztahu voliče se zákonodárcem. Kritizuje se naopak pro možné narušení jednotnosti stran, kdy se člen strany snaží bát za dobře se všemi bez ohledu na stranickou disciplínu. Nedostatečné proporční výsledky v rámci menších volebních teritorií jsou rovněž považovány za negativum. V neposlední řadě bych jmenovala i nepřehlédnutelnou složitost.⁵¹

3.5 Semiproporční volební systémy

Přestože jsem v úvodu psala o dvou hlavních druzích volebních systémů, existují ještě systémy, které využívají metody obou výše zmíněných technik. Někdy bývají semiproporční systémy považovány za specifickou kategorii doplňující většinové a poměrné volební systémy či jako jedna z variant většinového systému a v případě jednoho přenosného hlasu také jako jednu z možností proporčního systému. Jedná se o takové systémy, které na úrovni volebního obvodu využívají většinový princip ve smyslu přidělení křesla kandidátovi s největším počtem hlasů, ale nezaručuje, že všechny mandáty dostane jedna stranická soupiska.⁵²

⁵¹ KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1. vydání. Praha: Radix, 2003. 240 - 244s. ISBN 80-86031-13-6.

⁵² ŠEDO, J. *Volební právo a klasifikace volebních systémů*. IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Smíšené volební systémy. s. 30-34. ISBN 80-210-3548-X.

3.6 Smíšené volební systémy

Jako sporné se ukazuje i zařazení smíšených volebních systémů. Někteří autoři ho vnímají jako specifickou variantu semiproporčních systémů, jiní jej uvádějí mezi čtyři základní druhy volebních systémů. První označení smíšený volební systém dostala do vínku německá dolní komora (Bundesstag). Za smíšený volební systém můžeme označit takovou volební soustavu, kde dochází k prolínání obou mechanismů většinového a proporčního systému. Definice se časem ukázala jako nedostačující a začala se obnovovat. Novější verze o něm hovoří jako o soustavě, kde je polovina poslanců vybírána na základě jednomandátových obvodů a druhá pomocí kandidátní listiny. Praxe však ukazuje, že žádný stát nevolí své zákonodárce půl na půl. Vysvětlení M. Shugarta a M. Wattenberga o něm mluví jako o podmnožině širší kategorie víceúrovňových volebních systémech. Mandáty jsou zde obsazeny ve dvou či více překrývajících se skupinách volebních okruhů, kde má volič jeden i více hlasů, jež využije k obsazení křesel na více než jedné úrovni tohoto systému. V první fázi se volí jmenovitě (nominálně) a v druhé pomocí kandidátní listiny. Nejčastější rozdělení poukazuje na dva hlavní typy smíšených systémů. Prvním z nich je proporční smíšený systém, který se kloní k jedné ze dvou podob. Jestliže dochází k jakési vazbě mezi principy hlasování v odlišné úrovni. Naopak, když ne, řadíme konkrétní volební systém do kategorie většinových smíšených systémů. Z pohledu toho, kolika hlasy disponuje volič vzhledem k počtu přidělovaných mandátů se smíšené systémy rozlišují takto:

- **systém neomezeného hlasování** – volič vybírá tolik kandidátů, kolik je obsazováno mandátů
- **systém omezeného hlasování** – volič uděluje méně hlasů, než kolik obvod vysílá poslanců
- **systém kumulovaného hlasování** – občan disponuje více hlasy pro jednoho uchazeče
- **systém jednoho nepřenosného hlasu** – volič má pouze jeden hlas
- **systém souhlasného / nesouhlasného hlasování** – občan dává pozitivní nebo negativní hlas jakémukoliv množství kandidátů⁵³

Obsáhlejší definici nabízejí Blais a Massicotte,. Rozdělují smíšené volební systémy na závislé, nezávislé a supersmíšené, dva prvně jmenované se však zabývají méně známými variantami volebních systémů, proto je dále nebudu rozvádět. Supersmíšený systém se

⁵³ CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 39 – 50s. ISBN 80-86473-44-9.

pak týká výše zmíněného propojování dvou smíšených volebních technik při volbě jednoho voleného sboru.

3.6.1 Německý smíšený systém

Mezi typické příklady smíšených volebních systémů bývá uváděno Německo a jeho volby do Bundestagu (dolní komora parlamentu). V současnosti ve Spolkovém sněmu usedá 598 zákonodárců. Volič má v rukou hned dva hlasy. Prvním hlasuje pro kandidáty, kteří se ucházejí o křesla v 299 jednomandátových obvodech a volí je na základě relativní většiny. Vítězný kandidát v jednotlivých obvodech dostane přímý mandát. Druhým volí politické strany z přísně vázané zemské kandidátní listiny, a to sice ve vícemandátových obvodech, které se teritoriálně kryjí se spolkovými zeměmi. Oba hlasy nemusí být odevzdány pouze jedné politické straně. Po sečtení všech hlasů musí strany splnit ještě pěti-procentní celostátní hranici pro vstup do parlamentu, nebo je nutný zisk nejméně tří přímých mandátů. Překročí-li se tato bariéra, začíná se rozdělovat 598 mandátů dle Hara-Niemayerovy kvóty s metodou největších zbytků. Následuje přidělení křese k jednotlivým spolkovým zemím, kde se poslanci z určité strany stávají nejprve uchazeči zvolení v jednomandátových okruzích. V případě že má strana z hlediska výpočtu poměrné části možnost dosažení většího počtu křesel, než dostala přímých mandátů, na poslanecké posty usednou další kandidáti podle pořadí na zemských listinách. Může ovšem nastat situace, kdy strana získá v dané spolkové zemi více přímých mandátů, než její přisouzeno na základě poměrného výpočtu. Takovými místy jsou nazývány tzv. přesahující mandáty. Celkové volební výsledky však závisí na zemské kandidátce, na základě jejíž poměru se rozdělují všechny mandáty.

Tabulka č. 5 Hlasování do německého parlamentu

	CDU/ CSU	SPD	F.D.P.	Zelení	PDS	ostatní
CDU/CSU	94,6	2,5	1,4	0,8	0,2	0,5
SPD	3,5	90,9	0,7	3,3	1,1	0,5
F.D.P.	54,6	9,9	31,9	2,3	0,5	0,8
Zelení	6,7	33,2	0,7	56,4	1,6	1,4
PDS	3,3	16,7	0,6	4,4	73,8	1,2
ostatní	21,6	15,1	1,6	5,8	4,1	51,8

54

⁵⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 158s. ISBN 80-7178-628-4.

3.7 Velikost volebního obvodu jako významná proměnná

Klíčovým faktorem pro posuzování volebního systému je velikost volebního obvodu, jehož velikost je určena počtem zástupců za daný volební obvod. Platí, že větší množství mandátů ve volebním obvodu, více odpovídá principu poměrného zastoupení všech politických subjektů. Jak jsem již uvedla v proporciálním systému se volí poslanci z vícemandátových obvodů. Ty by měly být nejméně dvoučlenné a jejich maximální počet by, v případě státu jako jednoho volebního území, mohl dosahovat množství všech poslanců v dolní komoře parlamentu. Tato podoba volebního okruhu se často kritizuje, protože poslanci nemají přímé vazby a tím pádem ani odpovědnost vůči svým voličům. Jestliže je volební okruh pouze několikačlenný, dochází k nerovnostem a tak se mluví o disproportionálních výsledcích. Třetí stanovisko na jehož základě Lipjhart vymezuje volební systémy jsou metody dodatečného přidělování poslaneckých mandátů. Takové mechanismy přichází na řadu ve státech, kde se vyskytují nerovnosti na úrovni malých volebních obvodů. Proto se rezervuje několik procent sněmovních křesel pro ty strany, které ve větším měřítku byly úspěšnější, než by bylo výsledné množství mandátů. Zajišťujej to tedy menšinovým stranám dostat se do dolní komory parlamentu. A pro strany, které získaly nepoměrné zastoupení ve volebních obvodech. V souvislosti s menšinami a jejich nepoměrným ziskem se zmiňme o tzv. proporční metodě, jež stojí za reprezentací etnických skupin, pro které se vytvářejí speciální volební obvody vymezené na základě etnických kritérií. Takto jsou etnickým menšinám držena míst v zákonodárných sborech na Kypru (Turci, Řekové) či Novém Zélandě (Maoři).

3.8 Volební kvórum jako důležitý aspekt volebních systémů

Zkoumané kritérium číslo čtyři se nazývá volební klauzule nebo také kворum. Prezentuje nejmenší možnou hranici, kterou musí každá politická strana splnit jako podmínku pro dosažení mandátu v zákonodárném sboru. Limit se stanovuje jako procentuální podíl stran na veškerých platných hlasech na oblastní nebo celostátní úrovni. Tento postup se uplatňuje zejména v zemích s nejčistější formou systému poměrného zastoupení. Zpravidla jsou to země s velkými volebními územími nebo kde je v platnosti dodatečné přidělování poslaneckých postů. Volební kворum zde nepřesahuje hranici 5% z důvodu omezení velkého množství stran a přílišné fragmentaci poslaneckého orgánu. Stanovení volební klauzule by mělo především zamezit vstupu extrémním politickým stranám do parlamentu.

3.9 Struktura hlasu jako poslední determinant volebních systémů

Pátou a poslední úrovní(nahradit slovo), již se v rámci Lipjhartova členění budu věnovat, je struktura hlasu. Strukturou se myslí váha hlasu voliče vůči politickým stranám. V rámci této úrovně se uvádějí dva typy hlasů:

- **kategorický hlas** – určen pro soupisku jenom jedné strany, nezávisí na možnosti užití preferenčního hlasování , vzhledem k tomuto volebnímu systému se uplatňuje ve formuli přísně vázané kandidátní listiny
- **přidělovaný hlas** – právo voliče zvolit kandidáty z několika politických soupisek, tento způsob se používá v rámci formule jediného přenosného hlasu a tam kde se využívá volené kandidátní listiny(kategorický i přidělova

3.10 Shrnutí

V předcházející části jsme se tedy seznámily se základními typy volebních systémů. Podrobili je na základě několika kritérii různých autorů analýze. Uvedli příklady států, ve kterých se ten či onen volební systém uplatňuje a nechyběla ani stručný vývoj jednotlivých systémů. Přesto jsem se rozhodla ještě pro závěrečné shrnutí či ucelení těchto poznatků.

3.10.1 Stručná charakteristika

3.10.1.1 Většinový systém

Nejstarší volební systém, kde se zpravidla volí v jednomandátových obvodech. Vítězí kandidát, který získal nejvíce hlasů. Vyskytují se tři hlavní formy tohoto systému:

- **relativní většina** – k získání zákonodárného postu stačí prostá většina (rozdílem může být i jeden hlas vůči protikandidátovi), uplatňuje se ve Velké Británii
- **absolutní většina** – ke zvolení musí kandidát obdržet nadpoloviční většinu hlasů, tedy více než 50% hlasů, pokud v prvním kole tento limit nikdo nesplnil, dochází k druhému kolu tzv. **dvoukolový systém**, používá se např. ve Francii, nebo při senátních volbách v ČR
- **alternativní hlasování** – voliči číslovají kandidáty na základě vlastních sympatií (preferenční hlasování), vítězí uchazeč, jež dostal více než 50% hlasů, jestliže se tak nestane, kandidát s nejmenším počtem preferencí je vyřazen a jeho hlasy

se rozdělují mezi zbylé kandidáty a to až do té doby, než některý nedosáhne více než 50%

3.10.1.2 Systém poměrného zastoupení

Systém, který se pokouší dostat poměr hlasů a mandátů do přesnějšího poměru. Volí se vícemandátových obvodech, kde jsou mandáty přidělovány v tom poměru, v jakém je jejich zisk hlasů. Konkrétní volba se provádí pomocí kandidátních listin:

- **přísně vázané** – volič hlasuje pro stranickou soupisku jako pro celek, nemá právo využít preferenčních hlasů a nesmí ji nijak upravovat, uplatňuje se ve Španělsku
- **vázaná listina** – volič má možnost udělovat jednu či více preferencí v rámci jedné kandidátní listiny
- **volná listina** – volič si vytváří kandidátku sám, uděluje preferenci i napříč stranickými soupiskami (panašování), může dopisovat i vlastní kandidáty, využívá se ve Švýcarsku

3.10.1.3 Poloproporční volební systémy

Systémy, které kombinují prvky většinového a poměrného volebního systému. Existují dva základní typy této skupiny:

- **systém jednoho nepřenosného hlasu** – každý volič disponuje jedním hlasem, ačkoli se volí ve vícemandátových obvodech. Ti, co dostanou nejvíce hlasů, obsadí křesla v parlamentu.
- **kombinované hlasování** – využívá většinového i proporčního hlasování. Volič má tedy dva hlasy, jedním volí politickou stranu a hlasy jsou rozděleny proporčně a druhý dává kandidátovi za jednomandátový volební okruh

Někteří autoři však tento způsob hlasování označují jako samostatnou kategorii a to sice **Smišený volební systém.**

4 Porovnání volebních systémů

Proč být zastáncem toho či onoho volebního systému bude závěrečným tématem kapitoly o volebních systémech. O některých kladech a záporech jsme se zmiňovali již předcházejících částech. Nyní je ráda ucelila, zřehlednila a doplnila o svůj vlastní názor.

4.1 Většinový volební systém

4.1.1 Pozitiva:

- **jednoduchost** – bezesporu nejjednodušší systém ve světě, pochopitelný pro nejširší vrstvy společnosti, nevyžaduje složité kroužkování či číslování kandidátů, lepší varianta i pro sčítací komise
- **vytváří dvě silné strany** - v důsledku výběru jednoho uchazeče o mandát volič hlasuje pro nejsilnější strany z levého či pravého politického spektra, výsledkem jsou dvě silné strany, přičemž jedna vládne a druhá je v opozici
- **silná vláda** – z předchozího bodu tedy vyplývá, že jedna strana získá většinu v parlamentu, nemusí s nikým tvořit koalice a stabilita bývá zaručena
- **zamezuje vstup extrémistických stran do zákonodárního sboru** – díky úzce zaměřené politice mají takové strany jen malou šanci ovlivňovat masy, jejich podpora bývá okolo 10%, jež však nestačí na zastoupení v parlamentu
- **lepší vztah politika a voliče** – vzhledem k volbě v jednomandátových obvodech volič svého favorita lépe zná a očekává od něho prosazení svých zájmů, politik by měl být zodpovědnější při jeho plnění, jeho spolupráce s občany se může projevit v dalších volbách
- **větší možnost pro nezávislé kandidáty** - takové situace je zhora nemožná v systému s použitím kandidátních listin

4.1.2 Negativa:

- **nízké zastoupení malých stran v parlamentu** - silný bipartismus prakticky vylučuje účast malých stran na politickém dění, největší smůlu v tomto systému mají strany středu (přepočítání hlasů na mandáty je nepoměrně nižší)
- **málo žen v politice** - vyplývá v podstatě z předešlého bodu
- **ztracené hlasy** – hlasy nevedoucí ke zvolení kandidáta propadají, volby tedy neukazují skutečný obraz veřejného mínění

- **manipulace s volebními obvody** – riziko vymezení nebo určení velikosti tak, aby se zvýšila pravděpodobnost získat větší počet křesel v dalších volbách

4.2 Proporční systém

4.2.1 Pozitiva:

- **shoda veřejného mínění a zastupitelského sboru**
- **účast menšinových stran v politickém dění**
- **minimální počet propadlých hlasů**
- **může vést ke schopnější vládě, jelikož nedochází k častému střídání dvou názorově velice odlišných stran**

4.2.2 Negativa:

- **nesoudržnost koaličních partnerů**
- **častá fragmentace politických stran**
- **možná prezentace extrémistických stran**
- **nezodpovědný vztah politika k voliči**
- **obvykle složité**
- **vnitrostranický boj o přední místa na hlasovacím lístku**

4.3 Který je lepší?

Již z výše uvedeného textu je patrné, že výhody převládají na straně pluralitního volebního systému. Nelze však hodnotit přednosti a zápory podle pouhého výčtu vlastností. Zpravidla se způsob volby blíže dotýká daného prostředí v závislosti na jeho historickém vývoji i současné politické kultuře neboli kvalitě politického prostoru toho kterého státu. Některé země jsou věrní své tradici, jiné se snaží najít tu nejlepší formu hlasování pro všechny, jiné ji zneužívají ve prospěch moci.

Kdybych ovšem měla tu možnost zakládat nový stát a vybrat v něm princip pro vyjádření občanů ke společenskému dění, pravděpodobně bych volila většinový volební systém. Důvody k takovému rozhodnutí spáruji zejména ve fungování stabilní jednobarevné vlády, které se vždy podaří prosadit své návrhy bez různých ústupků a šarvátek. Další faktor vedoucí k mé spokojenosti tímto systémem je bezesporu jednoduchá forma hlasování, které rozumí široká veřejnost. Pochybuji totiž o znalosti způsobu volby v poměrných systémech (metoda jednoho přenosného hlasu), výjimkou v pluralitním systému vidím ve formuli alternativního hlasování. Upřednostňovala bych ho i pro jeho zábrany vstupu extrém-

mistických stran do zákonodárného sboru. Nebudu však zapírat, že se mi příliš nelíbí propadnuté hlasy a neúplný obraz veřejného mínění. Takové „mušky“ se dle mého názoru snažily vychytat smíšené volební systémy. Musím konstatovat, že se mi zdají velice komplikované.

U mě tedy téměř jednoznačně vítězí pluralitní většinový systém.

5 Současný volební systém v České republice a diskuse na téma změny volebního zákona

5.1 Současný volební systém ČR

V následující části se pokusím přiblížit současnou volební soustavu v České republice. Představíme si názory českých politologů a politiků na stávající systém. Nahlédneme i do diskusí týkající se možných změn stávajícího systému. Nejprve si tedy představme jeho nynější podobu.

V České republice se uplatňují dva typy volebního systému. Větší měrou je zde zastoupen proporční systém, podle kterého jsou voleni zastupitelé v dolní komoře Parlamentu a používá se také ve volbách regionálních. Podmínky takového hlasování jsou zakotveny přímo v Ústavě ČR. Současná tvář našeho systému byla přijata v roce 2002. Poslanci jsou vybíráni ve 14. volebních obvodech, odpovídajících samosprávným krajům. Každý kraj má odlišný počet obyvatel a tudíž je jiné i množství mandátů připadající jednotlivým volebním územím. Průměrné číslo z hlediska mandátů se pohybuje okolo 14,3, čímž patříme k zemím s velkými volebními obvody podporující spíše menší strany. Převod hlasů na poslanecké posty se provádí na základě d'Hondtova volebního dělitele napomáhající převážně stranám větším. Platí to ovšem pro malé a středně velké volební obvody. Sčítání hlasů probíhá jenom v jednom skrutiniu, což před rokem 2002 neplatilo. Většího významu nabilo také preferenční hlasování, které nyní může volič udělovat maximálně dvěma kandidátům. Vliv voličů tak byl zesílen zejména proto, že klesl podíl preferenčních hlasů, jež by měl kandidát získat, aby se posunul na stranické soupisce na volitelné místo z 10% na 7%, čímž narostl počet poslanců zvolených tímto způsobem. Celostátní uzavírací klauzule se pro volby do Poslanecké sněmovny stanovila na hranici 5% pro politické strany, dvoučlenné koalice na 10% u tříčlenné a čtyř a vícečlenné musejí splnit hranici 20%. Z pohledu fungování našeho politického systému a stranického systému se jako zásadní jeví volební soustava do Poslanecké sněmovny ČR.

Do Senátu se volí na základě absolutně většinového systému. K získání senátorského křesla musí kandidát obdržet absolutní tedy nadpoloviční většinu všech odevzdaných hlasů. V případě, že se to žádnému nepodaří v prvním kole, následuje kolo druhé, kam postupují dva uchazeči s největším počtem hlasů z kola prvního. Volí se 81 senátorů v jednomandátových obvodech. Senátní volby ovlivňují posilování malých politických

subjektů s velkým koaličním potenciálem, oslabují silné s menší možností pro vytvoření koalice, eliminuje antisystémové strany, posiluje nezávislé kandidáty.⁵⁵

5.2 Změny volebního systému

V první části jsem pojednávala o vývoji a historii českého volebního systému, kde jsem již zmínila několik změn volebního zákona od roku 1992 do roku 1998.. Výše jsem uvedla, že poslední novela proběhla v roce 2002. O nutnosti jistých změn volebního zákona i v rámci poměrného systému se již v roce 1996 zmiňoval politolog M. Novák. Situaci hodnotil v zápětí voleb téhož roku, které skončily těsnou většinovou vládou ODS KDU-ČSL a ODA. Zvyšovala se poměrnost voleb do dolní komory parlamentu, mnoho voličů už si bylo vědomo psychologického efektu 5.% uzavírací klauzule (volí pouze strany s možnou účastí v zákonodárném sboru). Domníval se, že se v budoucnu kvorum s určitostí nezmění, proto bude k dosažení nadpoloviční většině parlamentních mandátů potřeba okolo 45 = voličských hlasů, možná i více. Naopak pro extrémní strany nebude problém překonat hranici 5 %. Výsledkem by tedy měly být jisté úpravy volebního zákona, jež by vedly k dlouhodobé stabilitě exekutivy, tak aby k nadpoloviční většině poslaneckých postů postačovalo okolo 40 % hlasů.⁵⁶

S myšlenkou zásadnějších úprav volebního systému pracovala také společná komise expertů ČSSD a ODS v rámci fungování tzv. opoziční smlouvy a tolerančního patentu od roku 1998. Sociální a občanskí demokraté usilovali o reformu, jež měla omezit vliv malých stran. Ústavní soud však tyto návrhy zamítl. Výsledné korekce nenabýly přílišného významu, Diskuzí na téma změny volebního systému se před volbami v roce 1998 zabývala také Unie svobody, která horovala pro výměnu volebního systému používaného do Poslanecké sněmovny a Senátu. Volilo by se tedy absolutně většinovou technikou do dolní komory parlamentu a v horní by se uplatnily proporční metod. Důvod politikové spatřovali v potřebě stabilní vlády a také v potlačení působnosti extrémních stran (KSC), komunisté by v případě většinového systému hlasovali s největší pravděpodobností pro sociální demokracii. Vzhledem k zjednodušenému pohledu na věc, nebyl podán žádný oficiální návrh. proto i dnes stále převládají spory, objevují se nápady a probíhají diskuse na téma dalších změn volebního zákona.⁵⁷

⁵⁵ KUBÁT, M. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. 1.vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 106 – 108s. ISBN 80-86432.

⁵⁶ Novák, M. *Volby do Poslanecké sněmovny, vládní nestability a perspektivy demokracie v ČR*. Sociologický časopis, 1996, roč.32 č.4. s. 420. ISSN 1210-3861.

⁵⁷ *Wikipedia.Volební systémy*. [online]. 2008 [cit. 2008-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.cs.wikipedia.org/>>

5.2.1 Změny volebního systému v rámci jednotlivých proměnných

Abychom se mohli zapojit do této debaty, bude nutné si připomenout nejdůležitější proměnné poměrného volebního systému. Jednotlivé prvky by nás měli navést k tomu, co by bylo ku prospěchu našim zákonům, vládám a konec konců také nám voličům. Začneme tedy s vyjmenováním klíčových aspektů volebních soustav, ale i možným prostředkům ke změnám. Úvod této části už načrtl některé tendence úprav našeho volebního systému. Představme si je konkrétněji a sice na základě rozboru jeho jednotlivých faktorů. Podle Lebedy mezi nejdůležitější determinanty patří:

5.2.1.1 Volební formule

Metody pro převádění odevzdaných hlasů na mandáty, provádí se na základě výpočtu z různých matematických vzorců. Existují dvě hlavní skupiny volebního dělitele a volební kvóta, jejichž mechanismus jsem vysvětlila v předešlých částech.

V České republice se pro výpočet republikového čísla používá Hareova kvóta (všechny hlasy se dělí počtem všech mandátů). Na základě získaného mandátového čísla jsou jednotlivým krajům přisuzováno množství křesel, jež následně vyše do parlamentu. Pro celkové rozdělení poslaneckých postů v Česku se do roku 2002 uplatňoval modifikovaný D'Hondtův dělitel, který byl výtvozem zákonodárců z ODS a ČSSD. Řada dělitelů zde nezačíná číslem 1 ale číslem 1.42. V tomto případě hraje nezanedbatelnou roli velikost volebních obvodů. Čím menší jsou volební okruhy, tím modifikovaný D'Hondt směřuje spíše k děliteli Imperiali (zvýhodňuje velké politické subjekty, začíná dělit 2). V meších teritoriích může vést k velké disproporcionalitě, ve větších se naopak podobá klasickému D'Hondtovu děliteli. Ústavní soud však rozhodl o zrušení tohoto dělitele a navrátil se k původní verzi klasického D'Hondtova dělitele. Prospívající opět spíše velkým stranám. Obecně by se dalo říci, že velké množství těchto formulí odpovídá rozličným touhám zákonodárců. V našich luzích legislativa preferuje při volbách spíše velké strany.⁵⁸

Jak víme nejzákladnější metoda volebních dělitelů je D'Hondt o jeho odvozených formách mluví například::

- **Tomáš Lebeda** (odborný pracovník Sociologického ústavu AV ČR v Badatelském týmu výzkumu veřejného mínění, specialista na volební systémy) – Zdůrazňuje, že

⁵⁸ Lebeda, T. *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů*. Sociologický časopis. 2001. roč. 37.č.4., s. 432 – 440. ISSN 0038-0288.

odvozené techniky D'Hondta vznikají účelově a veškeré jeho úpravy jsou motivované politicky (prostředek pro dosažení politické moci).⁵⁹

- **Současný návrh změny volebního zákona** – Na nové podobě volebního systému v současné době pracuje ministerstvo spravedlnosti ve spolupráci s řadou odborníků z oblasti sociologie, politologie a práva. Změna usiluje zejména o to, aby příští volby opět neskončily patem. Výsledkem by měla být zásadní přeměna volební soustavy, podle které se volí do dolní komory parlamentu. Reforma zatím hovoří o třech možných variantách, přičemž všechny hlasy budou přepočítávány ve dvou skrutiniích na rozdíl od současného jednoho. Takovou formu uplatňovala systém do roku 1998. První dvě verze se příliš nedotýkají volební formule, ale přesto jsem se je rozhodla zařadit na toto místo, jelikož mi toto umístění připadá směřovatější, než je tomu v případě velikosti volebních obvodů nebo snad uzavírací klauzule. První z proklamovaných variant počítá s tím, že by vítěz obdržel automaticky deset křesel navíc. Politické subjekty by se tak neucházely o 200 postů, ale usilovaly by pouze o 190 mandátů. Výsledek povede k dosažení většiny bez pomoci tzv. „přeběhlíků“ (místo 100 hlasů zhruba 104 hlasy). Důsledek této metody by znevýhodňoval malé strany. V případě druhé možnosti vítěz nezíská bonus mandátů pevný, ale pohyblivý. Počet křesel navíc by závisel na volebním výsledku. Třicetiprocentní zisk by znamenal o 10 postů více, pětatřicet procent zvyšuje množství mandátů o 7 a čtyřicet o 5 mandátů. Strana s teoretickým výsledkem padesát procent nedosáhne žádného křesla. Konečně se dostáváme k úpravě související s volební formulí. Mluví se o komplikovaném přepočtu. Detaily však neznám. Stručně o ní lze říci, že posiluje pozici vítězné strany na úkor té, která skončila jako druhá. Nejvíce by z toho vytěžila nová vládní koalice. Jedná se o metodu vytvořenou odborníky v oblasti volebních modelů, kteří ji považují za nejspravedlivější, protože nepostihuje malé strany.⁶⁰ LN, čtvrtek 20. března 2008-05-06
- **Můj názor** – Publicisté se domnívají, že nejlepší možností bude ta vytvořená odbornou veřejností, tedy varianta číslo tři. Důvody vidí zejména v sofistikovanosti autorů a také jimi zmiňovanými argumenty o zvýhodnění vítěze, nikoliv však na úkor malých stran. Argumenty to jsou jistě relevantní, nicméně vzhledem k mé neznalosti konkrétní podoby návrhu se k této verzi nemohu přiklonit, ba ani ji zavrhnout. Dvě předchozí považují určitě za krok vpřed, neboť umožňuje sestavení vlády s potřebnou většinou a bez zby-

⁵⁹ Říchová, B. *Úvod do současné politologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 152s. ISBN 80-7178-628-4.

⁶⁰ Lidové noviny. *Změna zákona: volby už nebudou končit patem*, 2008. 20.3., 1 – 2s.

tečných dohadů. Na druhou stranu počet deseti mandátů navíc pro vítěze pravděpodobně sebere křesla menšinovým stranám (KDU-ČSL a Straně zelených), rozhodně tak nebude věrně vyjádřen přesný obraz názorové a zájmové hladiny všech členů společnosti. Tím pádem si nejsem jistá, zda budeme moci mluvit o poměrném zastoupení, protože některá z těchto dvou stran nemusí, dle mého názoru, ani zasednout v Poslanecké sněmovně. Nepředpokládám však, že zabrání vstupu komunistů do zákonodárského sboru. Domnívám se také, že takový posun bohužel přispěje, alespoň z počátku, k většímu propadu hlasů. Časem pak voliči budou své hlasy směřovat pro strany, u kterých mají zaručeno zastoupení. Vzhledem k důsledku vytvoření stabilnější vlády, bych tuto reformu nejspíše uvítala. Schválení ovšem visí na samotných politících, v případě nesouhlasu opozičních stran možná i na Ústavním soudu.

5.2.1.2 Velikost obvodů

Zřejmě nejdůležitější prvek ovlivňující množství přidělovaných křesel, s největším dopadem na proporcionalitu parlamentu. Jedná se zde o to, kolik poslanců vysílá daná obvod do zákonodárského sboru. Rozdělují se do tří kategorií. Jako obvody malé se označují ty s 2 – 5 mandáty, střední s 6 – 10 poslanci a velké s 10 a více posty. Obecně platí, že čím větší velikost obvodů, tím se zvětšuje i míra proporcionality. Disproporčních výsledku se naopak dosahuje v malých volebních teritoriích. Této definici odpovídá i rozložení sil v našem parlamentu. S problematikou velikosti volebních obvodů souvisí ještě dal faktory. Nesmíme opomenout počet soupeřících strana a jejich poměrnou velikost (kolik procent hlasů ta která strana obdrží). Druhým nezanedbatelným prvkem je také zapůsobení volební formule. Účinky volební formule jsou nejzřetelnější zejména v malých volebních okruzích. Ke zjištění konkrétní velikosti obvodu je používán prostý aritmetický průměr (Lijphart) nebo výpočet efektivní velikosti obvodů (Taageper), vzorec vypadá takto: M_1 je velikost každého konkrétního obvodu a $S = \sum M_i$ je celkové množství postů ve voleném shromáždění

$$M_1 = \frac{\sum M_i^2}{S}$$

Jestliže však nejsou rozděleny všechny mandáty v rámci obvodu a zbylé se přemísťují do vyšší úrovně volebních obvodů, neznáme tedy ani skutečnou velikost okruhu. Z toho tedy vyplývá, že velikost obvodu nespočívá v předem přidělených postech, ale v konečném počtu obsazených křesel. Taková situace se týká i českých voleb do dolní

komory parlamentu, kdy zpravidla nejsou rozděleny všechna místa, jež vysílá daný kraj, a proto dochází k převod zbylých křesel na celostátní úroveň.⁶¹

- **Miroslav Novák** (působící na institutu politologických studií na fakultě sociálních věd UK Praha) – Českému volebnímu systému by v rámci velikosti volebních obvodů doporučil zmenšení volebních obvodů, jež by měly přispět k posílení velkých stran a tím napomoci lepšímu sestavení vlády, a zároveň její větší stabilitě. Prokázalo se totiž, že malé obvody mají v systému poměrného zastoupení výrazně většinový výsledek. Další klad spatřuje v nemožnosti vstupu opravdu malých stran do voleného sboru.
- **Současný návrh na změnu volebního zákona** - Nejnovější návrh volební reformy pochází z rukou ministerstva spravedlnosti. Jednou ze tří variant, které nabízí je také změna velikosti volebního obvodu. Jak již víme, naše volební území nedosahují stejné velikosti, což vede k různorodým výsledkům s velkou disproporcionalitou a nynější vláda se domnívá, že nepříznivě ovlivňuje volby. Negativní jev se spatřuje také ve znevýhodnění malých stran a současně i vítěze. Důsledkem bývá nesnadné vytvoření většiny a tedy i vlády. Řešení obsahuje několik verzí. První počítá s tím, že dojde ke sloučení některých krajů, aby měly jednotlivé kraje stejný počet voličů. Takové teritorium by čítalo zhruba milion voličů. Další možnosti se týkají spíše volební formule nežli velikosti volebního obvodu.⁶²
- **Můj názor** – Budu se držet obecné definici, která zní, že čím je větší počet mandátů ve volebním obvodu, tím více odpovídá principu poměrného zastoupení všech důležitých politických stran. V naší republice se volí ve 14 volebních obvodech, jejichž velikost je velice rozdílná, což nemá dobrý vliv na výsledky voleb. Dochází k takovým situacím, kdy v malých obvodech strany se ziskem deseti procent nedostanou ani jeden mandát. Z toho tedy vyplývá, že v malých obvodech jsou zřetelně znevýhodňovány menšinové politické strany. V dosažení mandátu jim brání nejen velikost obvodu, ale také způsob přepočítávání hlasů. Srovnáním velikostí volebních území by nejspíš tento problém vyřešily. Pravděpodobně by zapříčinilo větší zastoupení malých stran v dolní komoře a tím tedy i potenciální koaliční partnery pro budování vlády. Upřímně řečeno, nejsem si zcela jistá, zda posílení malých stran povede k jednoduššímu formování budoucí vlády, rozdělování mandátů však bude určitě spravedlivější.

⁶¹ Lebeda, T. *Hlavní proměnné proporcí volebních systémů*. Sociologický časopis. 2001. roč. 37.č.4., s. 428 – 430. ISSN 0038-0288.

⁶² Lidové noviny. *Změna zákona: volby už nebudou končit patem*, 2008. 20.3., 1 – 2s.

5.2.1.3 Uzavírací klauzule

Technický prvek vedoucí k menšímu štěpení politického spektra. Strany, jež se nedostanou za požadovanou procentuální hranici, se nezúčastní prvního sčítání k rozdělování mandátů. Hlavní role uzavírací klauzule spočívá v bránění přístupu malých stran do parlamentu, a zároveň se snaží limitovat separační snahy stávajících stran. Podstatná je zejména výše kvóra ukotveného v zákoně někde na úrovni obvodů jinde v rámci celého státu, což je případ České republiky. Významnou úlohu v rámci problematiky uzavírací klauzule hraje také tzv. přirozený práh. Ten není zapsán přímo v zákoně, ale jedná se o skutečnou procentuální hranici, kterou musí politický subjekt překonat, aby se dostal do voleného sboru. V současném volebním systému ČR se v závislosti na velikosti krajů přirozený práh pohybuje okolo těchto čísel:

1. velké kraje vysílající 23 – 25 mandátů mají přirozený práh od 5,5 – 9,1 %
2. středně velké kraje, kde se přiděluje 10 – 14 mandátů, mají hranici od 8,3 – 16,6%
3. malé kraje, které zastupuje 5 – 8 zákonodárců, mají limit od 3,4 – 4,1 %

Stávající volební soustava výrazně zmenšuje šanci stran s podporou zhruba 8.% hlasů ve skrutiniu. Politické strany, jež přejdou přes 7 % ve skrutiniu na úrovni jednotlivých teritorií, mívají zastoupení v méně, než polovině krajů. Jestliže překročí 8,3 % ve skrutiniu, posty obdrží již v 10. případně i 13. z celkového počtu 14. krajů. Přirozený práh může být vyšší i nižší, než je uzavírací klauzule, 5 % tedy straně může i nemusí stačit k získání mandátu. Například malá uskupení mohou uspět v celostátním měřítku za okolností, že překonají přirozený práh ve svém obvodu a naopak. Pravdou však je, že české voličstvo ani politické subjekty si příliš neuvědomují existenci a význam přirozeného prahu, proto občané stále volí strany, které se nedostanou do parlamentu a politické strany nevytváří koalice. Z pohledu celostátní uzavírací klauzule jsou mechanické účinky rozdílné nejvíce v nejmenších a největších krajích.⁶³

- **Miroslav Novák** (působící na institutu politologických studií na fakultě sociálních věd UK Praha – „Zavedení pětiprocentní volební klauzule v ČR působí poněkud většintvorně. Avšak poté, co se zde pevně strukturoval stranický systém, většintvorný účinek pětiprocentní klauzule téměř zmizel. Voliči totiž dávali hlasy pouze těm stranám, které měly šanci na překročení klauzule, a proto jen velmi málo hlasů mohlo být přerozděleno. S tímto fenoménem se poprvé můžeme setkat při volbách do Poslanecké sněmovny v roce

⁶³ Ezechiášová, M. Teoretický práh listinných poměrných systémů. Politologický časopis, 2008, roč. XV., č. 1, s.4 – 23. ISSN 1211-3247.

1996. Zobecněno, pětiprocentní klauzule nejprve zabraňuje přílišnému roztržitému stranického systému (což je pozitivní), ale po ustálení politické scény už bohužel příliš nepomáhá vytvářet většiny. Pětiprocentní klauzule je primitivní prostředek, a podle toho vypadá také její efekt. Jde prostě o mechanickou překážku, přes kterou se nedostanou miniaturní strany. Sofistikovanější působení mají např. malé volební obvody, v jejichž důsledku jdou nejen vyřazeny miniaturní strany, ale současně velké strany se posilují, což pak napomáhá žádoucí bipolaritě mezi umírněnými silami a usnadňuje sestavení vládní většiny.⁶⁴

Ve volebním zákoně do roku 1998 (podrobněji viz výše) byly stanoveny následující uzavírací klauzule. Pro jeden politický subjekt zůstával a nadále zůstává práh na 5 %, dvoučlenné koalice musely překročit hranici 7 %, tříčlenné 9 % a čtyř a více členné 11 % všech platných hlasů. Novela uzákoněná v roce 2002 přinesla zvýšení hodnot pro koalice na 10 % pro dvoučlenné, 15 % pro tříčlenné a 20 % čtyř a více- členné. Hodnocení této změny přináší politolog :

- **Tomáš Lebeda** (odborný pracovník Sociologického ústavu AV ČR v Badatelském týmu výzkumu veřejného mínění) – „Jedná se o úpravu přinejmenším velmi neobvyklou, pro kterou je velmi těžké najít obdobu. Podle tvůrců reformy by taková klauzule měla být zbraní proti obcházení volebního zákona – tedy účelovému spojování se do předvolebních koalic. Tak by ve Sněmovně mohly zasednout i trpasličí strany, které by samostatně neměly absolutně žádnou šanci. To má svůj smysl, ale: klauzule v této podobě z velké části popírá smysl předvolebních koalic. Volební systém, jehož jedna z hlavních předností měla spočívat ve výjimečně vysoké míře motivace stran k předvolební spolupráci, získala prvek, který směřoval naprosto opačným směrem“ sociolog.⁶⁵ Čas. 441 – 4422001
- **Současný návrh na změnu volebního zákona** - Nový návrh na změnu volebního zákona připravuje ministerstvo spravedlnosti v čele s ministrem Jiřím Pospíšilem se o možné korekci uzavírací klauzule nezmiňuje.
- **Můj názor** – Současnou pětiprocentní uzavírací klauzuli pro politické strany chápu jako dostačující. Zatím se totiž neukázalo, že by některá z extrémistických stran byla schopna překročit její hranice, naopak pomáhá reprezentativnímu modelu demokracie. Problém ovšem vidím v účasti KSČM, která je sice subjektem izolovaným avšak s většími státopornými tendencemi. Domnívám se, že zvýšení ani snížení uzavírací klauzule nevede

⁶⁴ Novák, M. Volby do Poslanecké sněmovny, vládní nestability a perspektivy demokracie v ČR. Sociologický časopis, 1996, roč.32 č.4. s. 411 - 412. ISSN 1210-3861.

⁶⁵ Lebeda, T. Hlavní proměnné proporčních volebních systémů. Sociologický časopis. 2001, roč. 37.č.4., s. 441 – 442. ISSN 0038-0288.

k přílišným změnám volebního systému a co se týče komunistické strany, myslím, že měla být zakázána v zápětí příchodu demokracie.

5.2.1.4 Současné návrhy volební reformy politologů

Miroslav Novák: MODEL PRO ČESKOU REPUBLIKU "Aplikace konsociačního typu demokracie na naše poměry nebyla a není vhodná, zejména pak po rozdělení česko-slovenské federace, kdy se Česká republika stala unitárním státem, kde nebyly významné etnické nebo jazykové menšiny jako maďarská na Slovensku. Ani doporučování konsenzuálního modelu demokracie pro českou politickou scénu nebylo a není podle mého názoru neproblematické.

V současné České republice, která je (na rozdíl od ČSFR nebo tzv. první republiky) kulturně relativně homogenní, je vhodnější se na pomyslném kontinuu mezi "konsenzuálním" a "majoritním" modelem demokracie posunout směrem k "většinovému" modelu. K takovému posunu by mohlo dojít nejlépe a relativně nejsnáze úpravou volebního zákona do Poslanecké sněmovny. Jak jsem se jasně vyjádřil už v březnu 1996, kdy jsme ještě měli stabilní většinovou vládu, taková úprava by se měla opírat zejména o podstatné zmenšení volebních obvodů. (viz. výše)

Konkrétní úpravy by bylo možné provést například tak, že jeden nebo dva nejmenší volební obvody by se ponechaly v původní velikosti, většina obvodů by se rozdělila na dva a několik největších na tři zhruba stejně velké volební obvody (jde jen o hrubý návrh, který by se musel pořádně propracovat). To, že by se za základ vzaly současné územně správní celky a že by cílem nebylo jen zmenšení volebních obvodů, ale také odstranění velkých rozdílů v jejich velikosti, by bylo věrohodnější než snaha o prosté zmenšení volebních obvodů.

Úprava velikosti volebních obvodů by měla být doplněna zavedením dělitele Imperiali, protože jen velmi malé volební obvody (menší nebo maximálně rovné pětimandátovým) by byly velmi účinné v kombinaci se stávajícím d'Hondtovým systémem převodu hlasů na mandáty, který napomáhá velkým stranám jen mírně. Pětiprocentní klauzule by se měla ponechat, ale zrušit by se měla sčítací klauzule pro koalice, již by měly nahradit klauzule, které platily ještě pro volby v roce 1998 (tj. 7 % pro dvoučlenné, 9 % pro tříčlenné a 11 % pro vícečlenné koalice). Kromě toho by se měla upravit ústava, a to v tom smyslu, že by z ní byla vypuštěna formulace o zásadách poměrného zastoupení, aby Ústavní soud nemohl snadno zneplatňovat úpravy volebního zákona. Počet mandátů v Poslanecké sně-

movně by se mohl zredukovat na liché číslo (např. na 175), aby se nemohlo stát, že by vznikly dva stejně velké bloky.“⁶⁶

Jiří Pehe: Změňme volební systém

„Hlavním problémem české politiky je dlouhodobě ,tedy nejenom ve volbách v roce 2006, kombinace systému poměrného zastoupení a existence nereformované komunistické strany, která v závislosti na konkrétním volebním výsledku získává mezi šestinou a pětinou křesel v Poslanecké sněmovně. Protože má tato strana nulový koaliční potenciál, činí do jisté míry dysfunkční levou část politického spektra, a potažmo tak celý politický systém.

Řešením tohoto problému by bylo zavedení dvoukolového většinového systému pro volby do PS. Tento systém má dvě výrazné výhody: zachovává politickou pluralitu podobnou té, kterou vytváří systém poměrného zastoupení, ale zároveň eliminuje extrémistická uskupení, jako je KSČM.

Zavedení dvoukolového většinového systému by vyřešilo dva problémy najednou: radikálně by zmenšilo vliv KSČM, aniž by bylo třeba použít „nedemokratických“ opatření, jako je zákaz strany, a zároveň by zamezilo vzniku systému dvou stran, k němuž obvykle vede jednokolový většinový systém, který preferuje například Občanská demokratická strana.

Systém dvou stran znamená de facto vládu jedné strany (jedna strana vládne, druhá je v opozici), pro níž politická kultura postkomunistické demokracie zatím nedozrála, protože pokušení zneužívat v takovém systému moc je příliš velké. Například ve Velké Británii stojí tomuto pokušení v cestě dlouhá demokratická tradice; v Česku se politici snaží ovlivňovat média a nezávislé instituce, dokonce i když vládnou v rámci koaličních uskupení.⁶⁷

5.2.1.4.1 Tomáš Lebeda: MODEL PRO ČESKOU REPUBLIKU

„Současný systém mírně posiluje zisky velkých stran na úkor malých. Snaha o jeho změnu směrem k ještě většímu posílení této většinovosti však zdaleka nemusí zajistit stabilní vlády. Velké strany by sice na změně vydělaly, ale jejich malí koaliční partneři ztratí. Výsledek by byl deformován, ale poměr mezi levicí a pravicí se změnit nemusí a patový

⁶⁶Novák, M. *Volby 2006 z hlubšího pohledu* [online]. 2006 [cit. 2008-04-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.virtually.cz/>>

⁶⁷Pehe, J. *Změňme volební systém*. [online]. 2006 [cit. 2008-04-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.pehe.cz/>>

výsledek opět není vyloučen. Naopak, pokud bychom dnes měli čistý proporční systém, mohla by se pravostředová vláda těšit podpoře 104 poslanců."⁶⁸

⁶⁸ Novák, M. *Volby 2006 z hlubšího pohledu* [online]. 2006 [cit. 2008-04-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.virtually.cz/>>

6 Závěr

Výsledek posledních voleb do dolní komory parlamentu, vede nejen veřejnost z řad odborníků, ale i laiky k diskuzím na téma změny stávajícího volebního systému. Debataje se o úpravách, jež by směřovaly k dlouhodobé stabilitě země a jež by podporovaly akceschopnosti vlády. Dnešní občan totiž nesleduje počiny politiků s příliš velkým nadšením, zejména pak v situacích, kdy naši zákonodárci nejsou schopni sestavit exekutivu. V takovém jednání lidé spatřují snahu našich čelních představitelů získat a udržet mocenskou postavení bez ohledu na předem slíbený program. Reforma české volební soustavy by mimo jiné mohla napomoci i zlepšení veřejného mínění v pohledu na politiku.

První kapitola nám nakonec ukázala kolika změnami prošel volební zákon od roku 1990, měnily se velikosti volebních obvodů, metody přepočítávání hlasů i výše volebního kvora. Důsledkem takových změn byla zpravidla větší či menší míra proporčního zastoupení politických stran. O účinnosti konkrétních korekcí jsme se mohli přesvědčit v druhé části zabývající se analýzou jednotlivých volebních systémů a principy, na základě kterých fungují. Rozbor volebních systémů nám poskytl ucelený pohled na mechanismy hlasování, s jimiž se přímo i nepřímo setkáváme. Upřednostnění některého z nich, už však záleží na vědomí osobnosti samotné.

Exkurze do současné diskuze o reformě volebního systému, nás zavedla jednak mezi přední české odborníky zabývající se touto tematikou a seznámila nás s nejnovějším návrhem ministerstva spravedlnosti.

Po nejradikálnějších úpravách volebního systému volá politolog J. Pehe, jenž nabízí variantu dvoukolového většinového systému s důrazem na vyloučení zastoupení komunistické strany. Z mého pohledu se jedná o nepříliš reálnou verzi. Z hlediska hlasování v jednomandátových obvodech si dost dobře nedokážu představit dělení malé republiky na takový počet volebních teritorií. Proti zavedení takové volby bych argumentovala také větším množstvím propadlých hlasů a tedy nemožnosti menšin vyjádřit svůj názor. Nutno dodat, že vůli voličů omezuje i systém poměrného zastoupení, kde musí politické strany překročit stanovené kvórum. Obecně také platí, že absolutně většinový systém mívá menší voličskou účast. Pro zavedení většinového systému mluví následující fakta: jednoduchost volební soustavy, větší osobní odpovědnost politiků za odvedenou práci a vždy jednoznačný vítěz tvořící stabilní výkonnou moc. Klad spatřuji také v eliminaci či dokonce odstranění komunistické strany. Existence KSČM se dle mého názoru měla řešit hned v roce 1990.

Během zkoumání jednotlivých volebních soustav jsem se přiklonila spíše k zastáncům většinových technik. Učinila jsem tak především z výše zmíněných důvodů. Pro princip takové volby však v naší politické kultuře takový čas ještě nenastal. Jednou z příčin je hluboký odkaz na prvorepublikový systém, který se stal inspirací pro současnou ústavu. Možnou překážkou by mohlo být i zneužití moci ve prospěch vítězné strany. Souhlasila bych však s úpravami posilující většinový charakter v rámci našeho poměrného zastoupení. Ačkoliv zatím má volba nepadla do táborů ani jedné z obou nejsilnějších stran, dala bych přednost soudržnější a schopnější vládě. Oželila bych tedy zastoupení menších stran v zákonodárném sboru a posléze sestavené křehké koalice, fungující na základě mnoha kompromisů.

Co se týče připravované reformy ministerstva spravedlnosti s nápadem tzv. bonusových hlasů, pochybuji o jejím vlivu na zlepšení stávající situace. Díky 10 hlasům navíc připraví malé strany o místa a opravdu nevím, zda tak vítězná strana dosáhne kýžené většinové vlády. Předpokládám však, že tvůrci změn vyhotovili důkladné výpočty a možná se tedy mýlím.

Druhá kapitola nám vysvětlila, jak ovlivňuje velikost volebního obvodu volební výsledky. Obecně platí, že čím vyšší velikost volebního území, tím proporcčnější jsou volební výsledky. Přikláním se tedy k názoru M. Nováka o zmenšení volebních okruhů a tím pádem posílení větších stran, vedoucí k fungující vládě. Příznivější podmínky pro menší strany, z hlediska velikosti volebních obvodů, nabízí nynější občanskodemokratické ministerstvo, jež chce sjednotit všech 14 dosavadních volebních krajů. Poté by čítali okolo 1 milionu obyvatel.

Výsledek rodící se reformy, mají v rukou samotní politici, nechme se tedy překvapit, kam bude naše republika v příštích volbách do Poslanecké sněmovny směřovat. Doufejme, že se prosadí některá z variant posilující větší strany a tím pádem i šanci na sestavení dlouhodobých a silných vlád.

Seznam literatury

1. KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie, Politika ve středovýchodní Evropě*. 1. vydání. Vimperk: Dokořán, 2003. 125 s. ISBN 80-86569-47-0.
2. PITHART, P. *Po devětaosmdesátém : Kdo jsme?* 1. vydání. Bratislava: Kalligram, 1998, 355s. ISBN 80-7149-204-3.
3. KREJČÍ, O. *Kniha o volbách*. 1. vydání. Praha: Victoria publishing, 1994. 351 s. ISBN 80-85605-88-0.
4. VODIČKA, K. *Dělení Československa deset let poté*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 2003. 335 s. ISBN 80-7207-479-2.
5. Pečinka, B. Formování české pravice IN *Česká konzervativní a liberální politika*. 1. vydání. Brno: CDK, 2000. 72 – 75 s. ISBN 80-85-959-73-9.
6. PEHE, J. *Vytunelovaná demokracie*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002, . 309 s. ISBN 80-200-1001-7.
7. Belko, M. Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848 IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Vývoj volebního systému od roku 1989 do současnosti. s. 158- 207. ISBN 80-210-3548-X
8. *Wikipedia. Volby v České republice* [online]. 2008 [cit. 2008-03-15]. Dostupný z WWW: <[http:// www.cs.wikipedia.org/](http://www.cs.wikipedia.org/)>
9. *Český statistický úřad. Volby* [online]. 2008 [cit. 2008-03-10]. Dostupný z WWW: <[http:// www.volby.cz](http://www.volby.cz)>
10. Šanc, D. *Menšinový koaliční kabinet V. Klause 1996 – 1998: vznik, charakteristika, příčiny pádu* [online]. 2006 [cit. 2008-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.cspv.cz/>>
11. ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7178-628-4.
12. *Ministerstvo vnitra České republiky. Volby* [online]. 2008 [cit. 2008-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/volby/ep/vysledky/>>
13. *Ústava České republiky; Listina základních práv a svobod: ústavní soud, jednací řády Sněmovny a Senátu, Veřejný ochránce práv, volby do Parlamentu, kompetenční zákon, zánik ČSFR, VÚSC: podle stavu k 1.8. 2003* [online]. 2003 [cit. 2008-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/>>
14. PEČINKA, B. JIRÁNEK, V. *To byla léta devadesátá – Malý společenský příběh*. 1. vydání. Brno: Barrister a principál, 2000. 149 s. ISBN 80-85-959-73-9.
15. KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Dotisk 1. vydání. Praha: Radix, 2003. 273 s. 184 – 191s. ISBN 80-86031-13-6.

16. Chytilík, R., Hušek, P. Většinové volební systémy IN *Volební systémy*. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Systém spojující absolutní většinu s relativní. s. 64 - 91. ISBN 80-210-3548-X
17. KLOKOČKA, V. *Volby v pluralitních demokraciích*. 1.vydání. Praha: Svoboda, 1968. 301 s. ISBN nemá.
18. Šedo, J. Volební právo a klasifikace volebních systémů. IN *Volební systémy*. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Většinové volební systémy. 11 – 34 s. ISBN 80-210-3548.
19. CABADA, L., ŽENÍŠEK, M. *Smíšené volební systémy*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš čeněk, 2003. 159 s. ISBN 80-86473-44-9.
20. Havlík, V., Šedo, J., Čaloud, D. *Systémy poměrného zastoupení*. IN *Volební systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Listinné poměrné volební systémy. s. 104 - 141. ISBN 80-210-3548-X.
21. KUBÁT, M. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. 1.vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 432 s. ISBN 80-86432.
22. Novák, M. *Volby do Poslanecké sněmovny, vládní nestability a perspektivy demokracie v ČR*. Sociologický časopis, 1996, roč.32 č.4. s. 407 - 423. ISSN 1210-3861.
23. *Wikipedia.Volební systémy*. [online]. 2008 [cit. 2008-03-15]. Dostupný z WWW: <[http:// www.cs.wikipedia.org/](http://www.cs.wikipedia.org/)>
24. Lebeda, T. *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů*. Sociologický časopis. 2001. roč. 37.č.4., s. 425 – 449. ISSN 0038-0288.
25. Lidové noviny. *Změna zákona: volby už nebudou končit patem*, 2008. 20.3., 1 – 2s.
26. Ezechiášová, M. Teoretický práh listinných poměrných systémů. Politologický časopis, 2008, roč. XV., č. 1, s.4 – 23. ISSN 1211-3247.
27. Krause, K. Political Party System in the Czech Republic, Democracy, and the 1996 Election. Sociologický časopis, 1996, roč.32 č.4. s. 423 - 439. ISSN 1210-3861.
28. *Novák, M. Volby 2006 z hlubšího pohledu* [online]. 2006 [cit. 2008-04-16]. Dostupný z WWW: <[http:// www.virtually.cz/](http://www.virtually.cz/)>
29. *Pehe, J. Změňme volební systém*. [online]. 2006 [cit. 2008-04-16]. Dostupný z WWW: <[http:// www.pehe.cz/](http://www.pehe.cz/)>
30. Cabada, L. a kol. *Koalice a koaliční vztahy*. 1.vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 222 s. ISBN 80-7380-004-7.
31. *Internetový politologický časopis E-Polis* [online]. 2003 [cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-polis.cz/>>

32. *Volby 2006* [online]. 2006-03-06. [cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW:
<<http://www.finexpert.cz/>>

Příloha č.1: Výsledky Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Volby konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996

Okresy		Voliči v sezn.	Vydané obálky	Vol. účast v %	Odevzd. obálky	Platné hlasy	% plat. hlasů
celk.	zpr. v %						
14 776	14 776	7 990 770	6 105 588	76.41	6 096 404	6 059 215	99.39

Volební strana	Platné hlasy		Volební strana	Platné hlasy	
	celk.	v %		celk.	v %
01 Svobodní demokraté-LSNS	124 165	2.05	11 Důchodci za životní jistoty	187 455	3.09
02 Česká str.sociál.demokratická	1 602 250	26.44	12 Strana demokratické levice	7 740	0.13
03 Občanská demokratická strana	1 794 560	29.62	13 Českomoravská unie středu	27 490	0.45
04 Pravý blok	0	0.00	14 Česká pravice	2 808	0.05
05 Nezávislí	30 125	0.50	15 Komunistická str.Čech a Moravy	626 136	10.33
06 Mor.nár.str.-Hn.slezskom.sjed.	16 580	0.27	16 Strana zelených	0	0.00
07 Demokratická unie	169 796	2.80	17 Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl.	485 072	8.01
08 Občanská demokratická aliance	385 369	6.36	18 Levý blok	85 122	1.40
09 Strana českosloven.komunistů	0	0.00	19 Hn.samosp.M.aSl.-Mor.nár.sjed.	25 198	0.42
10 Křesť.a dem.unie-Čs.str.lid.	489 349	8.08	20 Celostátní aktiv občanů	0	0.00

Příloha č.2: Volby konané ve dnech 19. - 20.6.1998

Okresy		Voliči v sezn.	Vydané obálky	Vol. účast v %	Odevzd. obálky	Platné hlasy	% plat. hlasů
celk.	zpr. v %						
14 776	14 776	8 116 836	6 008 926	74.03	5 994 844	5 969 505	99.58

Volební strana	Platné hlasy		Volební strana	Platné hlasy	
	celk.	v %		celk.	v %
01 Křesť.demokr.unie-Čs.str.lid.	537 013	9.00	10 Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl.	232 965	3.90
02 Nezávislí	51 981	0.87	11 Unie svobody	513 596	8.60
03 Celostátní aktiv občanů	0	0.00	12 Důchodci za životní jistoty	182 900	3.06
04 Demokratická unie	86 431	1.45	13 Česká strana národně sociální	17 185	0.29
05 Občanská demokratická strana	1 656 011	27.74	14 Sdružení důchodců ČR	0	0.00
06 Občanská koalice-Politic.klub	14 788	0.25	15 Alternativa 2000	0	0.00
07 Česká str.sociálně demokrat.	1 928 660	32.31	16 Pravý blok	0	0.00
08 Moravská demokratická strana	22 282	0.37	17 Občanská demokratická aliance	0	0.00
09 Komunistická str.Čech a Moravy	658 550	11.03	18 Strana zelených		

Příloha č.3: Volby konané ve dnech 14. - 15.6.2002

Okresy		Voliči v sezn.	Vydané obálky	Voleb. účast v %	Odevzd. obálky	Platné hlasy	% plat. hlasy
celk.	zpr. v %						
14 868	100.00	8 264 484	4 793 706	58.00	4 789 145	4 768 006	99.56

	Kandidující strana	Platné hlasy	% plat. hlasy	Kandidující strana		% plat. hlasy	
				Platné hlasy	Kandidující strana		
1	Národně demokratická strana	5 532	0.11	15	Strana zdravého rozumu	10 849	0.22
2	Demokratická liga	4 059	0.08	16	Str. venkova-spoj.občan.síly	41 773	0.87
3	Česká str.sociálně demokrat.	1 440 279	30.20	18	České sociálně demokrat.hnutí	602	0.01
4	Balbínova poetická strana	9 287	0.19	19	Česká pravice	2 041	0.04
5	Občanská demokratická aliance	24 278	0.50	20	Republikáni	6 786	0.14
6	Volba pro budoucnost	16 730	0.35	21	Sdružení nezávislých	132 699	2.78
7	Humanistická aliance	8 461	0.17	22	Občanská demokratická strana	1 166 975	24.47
8	Akce za zruš.Senátu a proti t.	9 637	0.20	23	Komunistická str.Čech a Moravy	882 653	18.51
9	Naděje	29 955	0.62	24	Moravská demokratická strana	12 957	0.27
10	Nové hnutí	139	0.00	25	Koalice KDU-ČSL, US-DEU	680 671	14.27
11	Republikáni Miroslava Sládka	46 325	0.97	26	Strana za životní jistoty	41 404	0.86
12	Cesta změny	13 169	0.27	27	Pravý Blok	28 163	0.59
13	Česká strana národně sociální	38 655	0.81	28	Strana zelených	112 929	2.36
14	Romská občanská iniciativa ČR	523	0.01	29	Strana demokrat.socialismu	4	

Příloha č.4: Volby konané ve dnech 2. - 3.6.2006

Okresy		Voliči v sezn.	Vydané obálky	Vol. účasť v %	Odevzd. obálky	Platné hlasy	% plat. hlasů
		8 333 305	5 372 449	64.47	5 368 495	5 348 976	99.64
		14 866	14 866	100.00			

Kód	Název strany	Platné hlasy		Kód	Název strany	Platné hlasy	
		celk.	v %			celk.	v %
1	Strana zdravého rozumu	24 828	0.46	14	Pravý Blok	20 382	0.38
2	České hnutí za národní jednotu	216	0.00	15	4 VIZE-www.4vize.cz	3 109	0.05
3	Balbínova poetická strana	6 897	0.12	16	Česká str.národ.socialistická	1 387	0.02
4	Liberální reformní strana	253	0.00	17	Moravané	12 552	0.23
5	Právo a Spravedlnost	12 756	0.23	18	Strana zelených	336 487	6.29
6	NEZÁVISLÍ	33 030	0.61	19	Humanistická strana	857	0.01
7	Česká pravice	395	0.00	20	Komunistická str.Čech a Moravy	685 328	12.81
8	Koruna Česká (monarch.strana)	7 293	0.13	21	Koalice pro Českou republiku	8 140	0.15
9	Občanská demokratická strana	1 892 475	35.38	22	Národní strana	9 341	0.17
10	Česká str.sociálně demokrat.	1 728 827	32.32	23	Folklor i Společnost	574	0.01
11	SNK Evropsší demokraté	111 724	2.08	24	Křesť.demokr.unie-Čs.str.lid.	386 706	7.22
12	Unie svobody-Demokratická unie	16 457	0.30	25	NEZ.DEMOKRATÉ(předs.V.Železný)	36 708	0.68
13	Helax-Ostrava se baví	1 375	0.02	26	STRANA ROVNOST ŠANCÍ	10 879	0.20

